

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Ing. Jana Ševčíková

PRÁVNÍ ÚPRAVA STÁTNÍ PODPORY PODNIKÁNÍ A EXPORTU

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Hana Marková, CSc.

Katedra finančního práva a finanční vědy

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 22. června 2009

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 22.6.2009

Ing. Jana Ševčíková

Poděkování

Děkuji doc. JUDr. Haně Markové, CSc., vedoucí mé diplomové práce, za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

Obsah:

1.	Úvod.....	1
2.	Státní podpora exportu.....	4
2.1	Exportní strategie České republiky pro období 2006-2010.....	4
2.2	Soft Loans.....	7
2.3	CzechTrade.....	8
2.3.1	Služby.....	9
2.3.2	Dotační programy.....	11
2.4	Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s.....	12
2.4.1	Produkty.....	14
2.4.2	Pravidla pro původ zboží.....	15
2.4.3	Vliv vývozu a investic na životní prostředí.....	15
2.4.4	Opatření proti podplácení v mezinárodním obchodě.....	16
2.4.5	Výsledky činnosti EGAP.....	16
2.5	Česká exportní banka.....	18
2.5.1	Produkty.....	19
2.5.2	Podpořené financování.....	19
2.5.3	Úrokové rozdíly.....	22
2.5.4	Výsledky.....	24
2.6	Spolupráce finančních institucí.....	27
3.	Legislativa.....	29
3.1	Mezinárodní legislativa.....	29
3.1.1	Ujednání o pravidlech pro státem podporované vývozní úvěry - Konsensus.....	29
3.1.2	Dohoda o subvencích a vyrovnávacích opatřeních.....	31
3.2	Evropská Unie a Konsensus.....	33
3.3	Evropská unie s státní podpory.....	34
3.4	Česká právní úprava.....	36
3.4.1	Prvorepublikový zákon.....	36
3.4.2	Zákon č. 58/1995 Sb. o pojišťování a financování vývozu se státní podporou a o doplnění zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu.....	38
4.	Pojišťovny a exportní banky ve světě.....	46
4.1.1	Německo.....	46
4.1.2	Švýcarsko.....	47
4.1.3	Velká Británie.....	47
4.1.4	Přehled ECAs – Export Credit Agencies.....	48
5.	Reakce na světovou krizi.....	50
5.1	Ministerstvo průmyslu a obchodu.....	50
5.2	Česká exportní banka.....	51
5.3	Exportní garanční a pojišťovací společnost.....	51
5.4	OECD.....	52
6.	Projekt Manila – kombinace různých forem státní podpory exportu z praxe.....	53
7.	Závěr.....	55
8.	Seznam zkratk.....	58
9.	Literatura.....	59

1. Úvod

Do konce osmdesátých let dvacátého století byl zahraniční obchod v České republice realizován téměř výhradně prostřednictvím zbožově specializovaných podniků zahraničního obchodu (dále jen „PZO“). Konkrétní PZO byly zaměřeny na vývoz konkrétních komodit. Jednalo se o striktní organizační i ekonomické oddělení domácích výrobců od přímého vlivu zahraničních trhů. Tento model zahraničního obchodu přinášel výrazně negativní vlivy jak v podobě izolovanosti domácího výrobce od přímého kontaktu se zahraničním trhem, tak v nedostatečném tlaku na kvalitu komerční práce v zahraničním obchodě. Další negativní stránkou státního monopolu v dané oblasti bylo ekonomické oddělení domácího výrobce od výsledků docilovaných na zahraničních trzích a s tím spojené vyrovnávání rozdílů mezi domácími a zahraničními cenami prostřednictvím státního rozpočtu. Většina PZO byla přeměněna na akciové společnosti prostřednictvím účelové organizace FINOP na počátku roku 1990.

Export zboží a služeb má pozitivní vliv na zvýšení konkurenceschopnosti domácích firem, na snížení nezaměstnanosti, růst produktivity práce a na zrychlení inovačních procesů. Stát se tedy této problematice věnuje a v rámci právního rámce nastaveného v místním a evropském právu i mezinárodních ujednáních se snaží vývozce podporovat celou řadou nástrojů. Podpora exportu je pak součástí celkové hospodářské politiky státu a patří k jejím důležitým rysům. Výrazné je to zejména u relativně menších ekonomik, jako je ekonomika České republiky, kde je zapojení do zahraničního obchodu intenzivní. Zájem státu o výsledky exportu souvisí se státním zájmem o vývoj platební bilance jakožto formálního vyjádření stavu a vývoje vnější ekonomické rovnováhy. Vlastní exportní politiku je nutno považovat za doplňující nástroj státní hospodářské politiky, který slouží především k dokonalejšímu poznání potřeb zahraničních odbytišť, k usnadnění přístupu na trhy vývozního zájmu a k částečnému krytí zvýšených rizik vyplývajících z vývozních obchodů.

Učebnice Finančního práva Prof. JUDr. Milana Bakeše, DrSc. a jeho kolektivu z pražské Právnické fakulty Univerzity Karlovy¹ řadí problematiku této diplomové práce do kapitoly o rozpočtovém právu (výdaje státního rozpočtu České republiky a mezi nimi instituce vládní podpory podnikatelských aktivit s účastí prostředků státního rozpočtu) a kapitoly o úvěru v českém právu (státní podpora podnikání). Částečně lze problematiku státní podpory obchodu zahrnout do oblasti veřejného práva a částečně i do práva soukromého.

Používané nástroje a opatření proexportní politiky lze členit zhruba do následujících skupin:

- finanční pomoc pro výrobce (poskytovaná prostřednictvím České exportní banky, a.s., Exportní a garanční pojišťovací společnosti, a.s. a komerčních bank),
- technická pomoc, informační a poradenské služby pro exportéry, výchova pracovníků pro zahraničněobchodní činnost (poskytovaná prostřednictvím agentury CzechTrade, CzechInvest, obchodně ekonomických úseků zastupitelských úřadů České republiky v zahraničí a Českých center).

Tato diplomová práce nejdříve analyzuje nástroje proexportní politiky a instituce, které jsou pověřeny její realizací. Po představení Exportní strategie České republiky pro období 2006-2010, vypracované Ministerstvem průmyslu a obchodu, jsou popsány tzv. Soft Loans. Následuje popis a zhodnocení české agentury na podporu obchodu CzechTrade, jejích službách a dotačních programech, které spravuje. Prostor je dále dán České exportní bance, a.s. a Exportní a garanční pojišťovací společnosti, a.s., jejich vývoji, výsledkům, produktům i možným zlepšením v poskytovaných službách.

Zvláštní kapitola této diplomové práce je věnována legislativě, která podporu exportu upravuje na mezinárodní, evropské i české úrovni. Právní úprava podpory exportu má velký vliv na export a ve svých důsledcích na celou ekonomiku. V posledním období a zejména v posledním roce můžeme sledovat zvýšenou aktivitu v této oblasti. Speciálně jsou zmíněny přijatá protikrizová opatření na různých úrovních. Detailně je proveden

¹ Milan Bakeš a kolektiv, Finanční právo, 4. aktualizované vydání, 2006

rozbor zákona č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou a o doplnění zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů.

V poslední části diplomové práce je stručně pojednáno o konkrétních právních úpravách podpory exportu v Německu, ve Švýcarsku a ve Velké Británii. Na závěr je popsán obchodní případ Manila – vývoz českých lehkých kolejových vozidel na Filipíny, na kterém je možné ukázat státní podporu exportu konkrétně.

Autorka této diplomové práce čerpala při psaní této práce ze své praxe v Investiční a Poštovní bance, a.s., kde pracovala jako úvěrový specialista v odboru exportního financování a v CzechTrade, kde působila počátkem nového milénia v pozici ředitelky zahraniční kanceláře CzechTrade v Chicagu.

2. Státní podpora exportu

Ekonomická reforma probíhající v České republice od počátku devadesátých let minulého století zpočátku nepočítala s potřebou existence specifických nástrojů podpory exportu. Za základní nástroje byla považována výrazná devalvace domácí měny a liberalizace zahraničněobchodních aktivit.

V průběhu devadesátých let se však ukázala potřeba vytvoření proexportní politiky státu. Ve vyspělých ekonomikách existoval systém podpory na vysoké úrovni, a tak vývozcí z těchto zemí měli oproti českým vývozcům, jak by se dalo argumentovat, konkurenční výhody. Zejména malé a střední podniky pocítily rozpad systému vývozu skrze podniky zahraničního obchodu nejvíce. Chybějící obchodní kontakty, zkušenosti s obchodními jednáními i obchodními zvyklostmi v zahraničí, finanční nákladnost přípravných i realizačních fází vývozu a v neposlední řadě i chybějící specialisté na zahraniční obchod stavěli zejména malé a střední podniky daleko za startovací čáru konkurentů z vyspělých ekonomik.

2.1 Exportní strategie České republiky pro období 2006-2010

Záměry státu v oblasti podpory exportu pro současné období najdeme v dokumentu "Exportní strategie České republiky pro období 2006 - 2010", zpracované Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR a schválené usnesením vlády České republiky č. 1569 ze dne 7. prosince 2005. Strategie navazuje na strategii předchozí,² vychází ze závěrů Strategie hospodářského růstu České republiky a Strategie udržitelného rozvoje České republiky a reaguje na změny, ke kterým došlo po vstupu České republiky do EU. Exportní strategie je v souladu s Koncepcí zahraniční politiky na léta 2003-2006, Koncepcí jednotné prezentace České republiky v zahraničí a Koncepcí zahraniční rozvojové pomoci České republiky.

² Koncepce proexportní politiky na léta 2003-2006

Exportní strategie je založena na vizi „Prosadit Českou republiku ve světě prostřednictvím obchodu a investic.“ Toho chce dosáhnout prostřednictvím čtyř klíčových cílů:

- „Více příležitostí pro podnikatele (liberalizace obchodu, teritoriální priority, budování značky)
- Poskytování profesionálních a účinných služeb (asistence, zvýšení vývozu služeb, vývoz investic a akvizic, vývozní aliance)
- Zlepšení a rozšíření kvality služeb (zákaznické centrum, zlepšení dostupnosti informací, síť pro export)
- Zvýšení kapacit pro export (financování, vzdělávání).“³

Uvedených cílů chtějí tvůrci strategie dosáhnout prostřednictvím dvanácti projektů. Každý projekt má stanoveny své konkrétní cíle. Strategie je zaměřena nejen na vývoz zboží, ale i na investice českých firem do zahraničí a vývoz služeb. Pochvalu si strategie zaslouží za (tak dlouho očekávanou) snahu propojit nabídku Ministerstva průmyslu a obchodu, CzechTrade, ČEB, EGAP a zastupitelských úřadů České republiky v zahraničí a umožnit tak vývozčům lepší orientaci a využití nabízených služeb.

Strategie předvíдалa vytvoření České rady pro obchod a investice, která byla v červnu 2008 skutečně zřízena. Rada usiluje o součinnost orgánů státní správy a podnikatelské reprezentace. Rada je složena ze zástupců soukromého sektoru (9 členů) a zástupců státní správy (10 členů, zástupci Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva financí, Ministerstva zahraničních věcí, Ministerstva zemědělství, Ministerstva pro místní rozvoj, Ministerstva dopravy). Jejím předsedou byl jmenován Ing. Jan Musil, generální ředitel ČKD Group, a.s.

Strategie dělí země na země zvláštního významu (EU) a prioritní země, které byly stanoveny na základě obchodně-politických podmínek a obchodního potenciálu teritoria, ale i podle požadavků vývozců (Argentina, Brazílie, Bulharsko, Čína, Egypt, Chile, Chorvatsko, Indie, Kanada, Mexiko, Rumunsko, Saúdská Arábie, Spojené Arabské Emiráty, Srbsko, Turecko, Ukrajina, USA, Vietnam).

³ Shrnutí strategie, Exportní strategie České republiky pro období 2006-2010

Strategie předpokládá, že

„plnění cílů exportní strategie by mělo znamenat zvýšení hodnoty českého exportu zboží na jednoho obyvatele (na 10 400 USD na obyvatele v roce 2010), zvýšení hodnoty českého exportu služeb na jednoho obyvatele (1 140 USD na obyvatele v roce 2010), zvýšení podílu České republiky na světovém exportu zboží a služeb, zlepšení alokace zdrojů pomocí projektového řízení, vytvoření silnější značky země, zlepšení koordinace činností a odstranění duplicit, zvýšení komfortu obsluhy klienty, zvýšení kvality a efektivnosti služeb státu.“

Vývoj obrátu, vývozu a dovozu zahraničního obchodu ČR v letech 1993 – 2007 (běžné ceny)

Rok	Vývoz v mil.Kč	Meziroční nárůst/pokles v %	Meziroční hodnotový nárůst/pokles v mil.Kč	Dovoz v mil.Kč	Meziroční nárůst/pokles v %	Meziroční hodnotový nárůst/pokles v mil.Kč
1993	421 601	x	x	426 084	x	x
1994	458 842	108,8	+37 241	498 377	117,0	+72 293
1995	566 171	123,4	+107 329	665 740	133,6	+167 363
1996	601 680	106,3	+35 509	754 670	113,4	+88 930
1997	709 261	117,9	+107 581	859 711	113,9	+105 041
1998	834 227	117,6	+124 966	914 466	106,4	+54 755
1999	908 756	108,9	+74 529	973 169	106,4	+58 703
2000	1 121 099	123,4	+212 343	1 241 924	127,6	+268 755
2001	1 268 149	113,1	+147 050	1 385 564	111,6	+143 640
2002	1 254 860	99,0	-13 289	1 325 671	95,7	-59 893
2003	1 370 930	109,3	+116 536	1 440 723	108,7	+115 006
2004	1 722 657	125,7	+351 727	1 749 095	121,4	+308 372
2005	1 868 586	108,5	+145 929	1 829 962	104,6	+80 867
2006	2 144 573	114,8	+275 987	2 104 812	115,0	+274 850
2007	2 479 234	115,6	+334 661	2 391 319	113,6	+286 507

Pramen: Český statistický úřad

Struktura vývozu podle skupin zemí (v %)

Skupina zemí	1993	2000	2007
Svět celkem	100,0	100,0	100,0
Země s vyspělou ekonomikou	84,8	92,3	91,1
z toho: EU	79,1	86,1	85,3
z toho: Německo	29,0	40,5	30,7
Rozvojové země	6,8	3,8	3,4
Evropské země s přechodovou ekonomikou vč. SNS	6,4	3,6	4,8
Mimoevropské země s přechodovou a státní ekonomikou ¹⁾	2,0	0,3	0,6
z toho: Čína	1,7	0,2	0,6
Nespecifikováno	0,0	0,0	0,0

1) ČLR, KLDR, Kuba, Laos, MoLR, VSR

2) Pramen: ČSÚ

Uskutečnění exportu souvisí s nutností mít k dispozici adekvátní finanční prostředky.

„Cílem státní podpory exportu ve finanční oblasti je vytvořit, respektive podpořit fungování finančních mechanismů, které posílí proexportní orientaci české ekonomiky tím, že českým exportérům vytvoří v této oblasti podmínky, které má k dispozici konkurence v zemích s tržní ekonomikou.“⁴

Projekt číslo 11 se jmenuje „Rozšíření finančních služeb pro český export.“ Cílem je dostupnost variabilních forem financování a pojištění a tím přispět ke zvýšení exportu. Projekt počítá nejen se službami ČEB, EGAP a CzechTrade, ale i s využitím podpory exportu formou dlouhodobých vývozních úvěrů za zvýhodněných podmínek (tzv. Soft Loans) a využitím rozvojové spolupráce EU k podpoře exportu. Projekt předvídá možnost zavedení systému dorovnávání úrokových rozdílů mezi tržními sazbami a sazbami CIRR komerčním bankám, který je popsán a analyzován níže.

2.2 Soft Loans

Soft Loans neboli poskytnutí půjček, grantů či programu sdruženého financování s vyšší mírou zvýhodnění než nula do zemí, které nedosahují hodnoty ročního hrubého domácího produktu na hlavu více než 3035 USD schválila vláda České republiky.⁵ Jedná se o poskytování dlouhodobých vývozních úvěrů na investiční celky vybraných oborů do rozvojových zemí za výhodných podmínek podle pravidel OECD (Konsensus a Ex Ante Guidance for Tied Aid). Konsensus dovoluje Soft Loans pro projekty, které jsou neproveditelné za komerčních podmínek. Jedná se o projekty v energetice, plynofikace uhlí, obnovitelné zdroje energie, telekomunikační, dopravní a výrobní projekty. Projekty jsou testovány podle dvou testů zaměřeným na životaschopnost projektů na tržním principu.

⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou a o doplnění zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů.

⁵ Pravidla pro poskytování dlouhodobých vývozních úvěrů za výhodných podmínek podle pravidel OECD v České republice („soft loans“)

Podle Konsensu musí být míra zvýhodnění vztahující se k jednotlivým transakcím minimálně 35%, respektive u nejméně rozvinutých zemí 50%. Soft Loans je možné kombinovat s exportními úvěry. Soft Loans jsou částečně poskytovány vládou České republiky a částečně Českou exportní bankou nebo ostatními komerčními bankami. Komerční část je však nutné pojistit u EGAP. Návrhy projektů předkládají vývozci Ministerstvu průmyslu a obchodu. Spolu s projektem se předkládá hodnocení vlivu na životní prostředí a prohlášení vývozce, že nedošlo k porušení předpisů proti podplácení v mezinárodním obchodu. Projekty je nutné notifikovat (předložit a obhájit) u OECD v Paříži.

Kriteria pro Soft Loans:

- „Projekt jako celek nesmí být příliš finančně náročný, za horní hranici celkové hodnoty projektu je považována částka 50 mil. USD,
- Projekt musí obsahovat takovou finanční realizaci, která bude respektovat předpokládaný vývoj státního rozpočtu v nejbližších letech,
- Renomé i zkušenosti žadatele s prováděním zahraničního obchodu musí být takové, aby byly zárukou kvalitního vypracování (zejména soulad s Konsensem OECD) všech požadovaných materiálů i samotné realizace projektu,
- Žadatel musí být po všech stránkách odborně připraven na případnou obhajobu Studie proveditelnosti (Feasibility Study) před účastníky konzultační Skupiny Participantů.“⁶

2.3 CzechTrade

Proexportní agentura CzechTrade byla zřízena v roce 1997 Ministerstvem průmyslu a obchodu České republiky. Cílem agentury je profesionálními službami přispívat k růstu exportu českých firem. Agentura CzechTrade poskytuje celou řadu služeb. Osobní a emailové konzultace poskytuje centrála v Praze, regionální místa vytvořená po celé České republice ve spolupráci s Hospodářskou komorou České republiky a celkem 33 zahraničních kanceláří. Řada informací pro exportéry je k dispozici on-line na internetu.

⁶ Pravidla pro poskytování dlouhodobých vývozních úvěrů za výhodných podmínek podle pravidel OECD v České republice („soft loans“), část II Postup, bod 2.

CzechTrade provozuje Zelenou linku pro export, na které se vývozci dozví bezplatně informace o nabídce státu exportérům (linka 800 133 331).

2.3.1 Služby

CzechTrade nabízí konzultace a poradenství, individuální služby v zahraničí (průzkum trhu, vyhledání obchodních kontaktů, ověření zájmu o produkt, organizace obchodních jednání, navazující asistenční služby, exportní tréninková centra), prezentace a veletrhy (adresář exportérů, prezentace na veletrzích), exportní akademie/vzdělávání (odborné a teritoriální semináře, kurz Minimum exportéra, kurz Úspěšný exportér, exportní konference, e-learningové kurzy, kurz obchodní diplomacie), projekty Vývozní aliance a Design pro export, provozuje portál BusinessInfo.cz, vydává denně Newsletter CzechTrade a dvouměsíční klientský časopis Trade Review.

CzechTrade významným způsobem asistuje českým vývozcům s přípravou i realizací jednotlivých obchodních případů, celkovou strategií i ucelenou prezentací konkrétních podniků. České podniky umí zboží vyrobit nebo poskytnout službu. V čem ale výrazně pokulhávají za svou konkurencí je umění prezentovat a prodat. Čeští vývozci často čekají na obchodní příležitost a stále ještě nepochopili, že na obchodu je třeba pracovat. Kontakty, studium odlišnosti kultur, odlišnosti obchodních jednání, odlišnosti obchodních zvyklostí a řada dalších vyžadují od vývozců profesionální a odborný přístup.

Obecně bychom asi předpokládali, že služby CzechTrade budou primárně používat malé a střední podniky. Je třeba zmínit i velké české vývozce, kteří služeb CzechTrade také využívají, a to z různých důvodů. Někteří možná pro tak širokou škálu odborně poskytovaných služeb – aktualizované informace jsou vývozcům k dispozici denně na internetu, možnost konzultací v Praze či regionech atd. Někteří využívají služeb CzechTrade v rámci finanční optimalizace svých nákladů. Chytrý vývozců si umí spočítat, že pakliže využije dobře fungující zahraniční kancelář CzechTrade s kvalitními kontakty na potřebné potenciální odběratele, je cesta přes CzechTrade méně finančně i časově náročná než cesta pro vývozce samotného. Otázkou samozřejmě je, zda má stát (skrže agenturu CzechTrade) dotovat velké vývozce. Domnívám se, že ano. Obchodní

případ většího objemu má větší dopad na českou ekonomiku. Zaměstná více osob, více dodavatelů, příjmová strana státního rozpočtu roste. V neposlední řadě je třeba zmínit i další argument pro poskytování služeb CzechTrade i velkým vývozcům, a to, že s velikostí vývozce neroste automaticky i kvalita obchodních specialistů daného podniku. I velcí vývozci chybují u obchodních jednání, při sjednávání smluv či vlastní realizaci obchodního případu.

Tématem k diskusi a možnému budoucímu vývoji je vytváření specializovaných obchodních firem, v zahraničí někdy označovaných jako trading houses. Jedná se ve své podstatě o podobný model jako byly bývalé PZO ovšem s tím, že vývozce má možnost přes daného obchodníka vyvážet a ne tedy povinnost. V České republice samozřejmě řada takových obchodních firem působí. Kvalita je různá. Zahraniční kanceláře CzechTrade poskytují své služby ve všech oblastech vývozu. Většina zahraničních kanceláří je obsazena jedním, maximálně dvěma osobami. Tedy na rozdíl od obdobných zastoupení jiných členských zemí EU, kde takovéto kanceláře mají v zahraničí větší zázemí a podporu. V praxi tedy dochází k tomu, že i když se může daná zahraniční kancelář snažit sebevíce, nikdy nebude expertem na všechny výrobky a služby, v některých oblastech budou obchodní kontakty v dané zemi spíše povrchní. Jistou pomoc v této oblasti nabízí nový trend formální spolupráce mezi jednotlivými zastoupeními státu v zahraničí – tedy nejen CzechTrade, ale i CzechInvest, Česká centra a v neposlední řadě OEÚ. U posledně jmenovaných jsou však potenciální brzdou mezinárodní ujednání zakazující obchodní aktivity členů diplomacie.

Není zřejmé, proč se stát rozhodl poskytovat služby českým vývozcům v zahraničí prostřednictvím několika institucí. Začínající (možná i zralý) vývozce může být zmaten a neví, má-li se obrátit na OEÚ, Česká centra, CzechTrade nebo CzechInvest. A pravdou je, že jedná-li se o vývozce nabízející subdodávky zahraničním společnostem, pak jsou „příslušná“ všechna čtyři místa. Stát se z tohoto pohledu chová velmi neehospodárně. Zřizování různých zastoupení v zahraničí patřící pod různé instituce, a tedy i pod různá ministerstva, přináší státu zbytečné vícenásobné náklady ve srovnání s jednotným státním zastoupením v zahraničí. Problémem však nejsou jen vyšší náklady, jak by se mohlo na první pohled zdát. Určitá rivalita, rozdílné priority, různá

výše zpoplatnění služeb snižují výsledný efekt poskytované státní podpory. Cílem by měla být jednotná státem poskytovaná podpora státu v zahraničí.

Kromě konkrétních služeb mají vývozci možnost žádat o dotace na své zahraničně obchodní aktivity.

2.3.2 Dotační programy

Agentura CzechTrade má roli implementační agentury pro dotační program Aliance a program Marketing, oba určené pro malé a střední podniky expandující do zahraničí. V přípravné fázi se nachází projekt Specializované výstavy a veletrhy 2009-2011. Cílem programu je prezentace České republiky na specializovaných veletrzích a výstavách v zahraničí s individuální účastí firem a podpora aliančních činností malých a středních podniků.

2.3.2.1 Program Aliance – Národní program podpory malého a středního podnikání

Program Aliance je dotován z českého státního rozpočtu. Jedná se o podporu podnikatelů, jejichž výrobní program se vzájemně doplňuje, kteří mezi sebou uzavřou Smlouvu o spolupráci. Dotace je poskytována po dobu jednoho roku, max. 50% celkových způsobilých výdajů až do výše 2 mil. Kč. Mezi způsobilé výdaje patří například výdaje na marketingové informace, na propagační materiály, na propagaci prostřednictvím internetu, na výdaje na veletrhy a výstavy v zahraničí.

2.3.2.2 Program Marketing

Operační program Podnikání a inovace (OPPI) je základním programovým dokumentem resortu průmyslu a obchodu pro čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů EU v letech 2007-2013. OPPI navazuje na Operační program Průmysl a podnikání (OPPP), který byl vyhlášen po vstupu České republiky do Evropské unie pro zkrácené období 2004-2006. Globálním cílem OPPI je zvýšit do konce období konkurenceschopnost české ekonomiky a přiblížit inovační výkonnost

sektoru průmyslu a služeb úrovni předních průmyslových zemí Evropy. Program Marketing realizuje prioritní osu 6 „Služby pro rozvoj podnikání“ OPPI. Cílem programu je posílení mezinárodní konkurenceschopnosti malých a středních podniků se sídlem v České republice prostřednictvím individuálních účastí na zahraničních veletrzích a výstavách, prezentace České republiky na specializovaných veletrzích a výstavách v zahraničí s individuální účastí podniků organizované CzechTrade a podpora aliančních činností malých a středních podniků. Správcem programu je Ministerstvo průmyslu a obchodu a implementační agenturou je CzechTrade. Program je vyhlášen na období 2007-2013 a je realizován prostřednictvím výzev. Příjemcem dotace jsou pouze právnické osoby, které již s exportem mají zkušenosti a chtějí rozšířit své aktivity ve stávajících teritoriích nebo zahájit vývoz do nových zemí. Mezi uznatelné náklady projektu patří náklady na publicitu, marketingové informace, marketingové propagační materiály nebo účast na výstavách a veletrzích v zahraničí.

2.4 Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s.

S cílem poskytnout našim vývozcům podporu formou úvěrového pojištění, která je obvyklá ve vyspělých tržních ekonomikách byla jako první instituce tohoto druhu usnesením vlády ČSFR č. 721/1991 (o programu na podporu exportu) založena v únoru roku 1992 Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s. (dále jen „EGAP“).

Po vzniku samostatné České republiky se EGAP změnil na akciovou společnost vlastněnou českým státem (usnesení vlády ČR č. 746/1993). Stát jako jediný akcionář vykonává svá práva prostřednictvím Ministerstva financí ČR (40%, tj. 520 hlasů), Ministerstva průmyslu a obchodu ČR (36%, tj. 468 hlasů), Ministerstva zahraničních věcí ČR (12%, tj. 156 hlasů) a Ministerstva zemědělství ČR (12%, tj. 156 hlasů).⁷

V roce 2005 založil EGAP dceřinou společnost Komerční úvěrová pojišťovna EGAP, a.s. (dále jen „KÚP“) k poskytování komerčního pojištění. V roce 2007 bylo 66%

⁷ Výroční zpráva EGAP za rok 2007, str. 63

podílu EGAP v KÚP prodáno společnosti Ducroire-Delcredere SA. N.V., Belgie a společnosti Sace BT SPA, Itálie.

V souladu se zákonem č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví (dále jen „zákon o pojišťovnictví“) a v souladu se zákonem č. 58/1995 Sb. a na základě povolení k provozování pojišťovací a zajišťovací činnosti a činností souvisejících, uděleného Ministerstvem financí České republiky jsou předmětem podnikání EGAP:

- Pojišťovací činnost podle §7.3 zákona o pojišťovnictví,
- Zajištění podle §3.3 zákona o pojišťovnictví a podle §1.2 h) zákona č. 58/1995 Sb.,
- Činnosti související s pojišťovací činností podle §3.4 zákona o pojišťovnictví.

§47.5 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě (dále jen „zákon o pojistné smlouvě“) říká, že „pojištění úvěru se státní podporou se řídí tímto zákonem a zvláštním právním předpisem.“ Zvláštním právním předpisem je zákon č. 58/1995 Sb. Je třeba upozornit na výslovné vyloučení aplikace §16.3 zákona o pojistné smlouvě u pojištění úvěru nebo záruky.⁸ Dle §16.3 je pojistitel povinen ukončit šetření do 3 měsíců po tom, co mu byla pojistná událost oznámena. Zákon tedy předpokládá dohodu stran ohledně lhůt, v níž má být pojistné šetření ukončeno a pojistné plnění vyplaceno, ve smlouvě.

EGAP podléhá dohledu České národní banky, jakožto orgánu dohledu v pojišťovnictví na území České republiky.⁹ Výkon dohledu se dělí na oblast povolovacího řízení a oblast kontroly činností daného subjektu, tedy EGAP. Předmětem kontroly je například dodržování zákona o pojišťovnictví, soulad provozovaných činností s uděleným povolením, hospodaření EGAP z hlediska zabezpečení splnitelnosti závazků, způsob tvorby a použití technických rezerv, finanční umístění aktiv, jejichž zdrojem jsou technické rezervy, solventnost EGAP.¹⁰

⁸ §47.4 zákona o pojistné smlouvě

⁹ Na Českou národní banku přešla působnost Ministerstva financí vyplývající ze zákona o pojišťovnictví neboť v souvislosti s integrací dohledů nad finančním trhem do České národní banky ukončil k 31. 3. 2006 Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění Ministerstva financí svou činnost.

¹⁰ Milan Bakeš a kolektiv, Finanční právo, 4. aktualizované vydání, 2006, str. 73

Státní podpora vývozu formou pojištění vývozních úvěrových rizik spočívá v záruce státu za závazky EGAP z pojištění, která je definovaná v § 8 zákona č. 58/1995 Sb. EGAP tedy vykryvá svým pojištěním mezeru na trhu, na kterou nemají soukromé úvěrové pojišťovny dostatečnou kapacitu.

2.4.1 Produkty

V současné době nabízí EGAP následující produkty:¹¹

- B – pojištění krátkodobého vývozního dodavatelského úvěru
- Bf – pojištění bankou financovaného krátkodobého vývozního dodavatelského úvěru
- C – pojištění střednědobého a dlouhodobého vývozního dodavatelského úvěru
- Cf – pojištění bankou financovaného střednědobého a dlouhodobého vývozního dodavatelského úvěru
- D – pojištění vývozního odběratelského úvěru
- E – pojištění potvrzeného akreditivu
- F – pojištění úvěru na předexportní financování
- I – pojištění investic českých právnických osob v zahraničí
- If – pojištění úvěru na financování investic českých právnických osob v zahraničí
- P – pojištění prospekce zahraničních trhů
- V – pojištění proti riziku nemožnosti plnění smlouvy o vývozu
- Z – pojištění bankovních záruk vystavených v souvislosti s exportním kontraktem

Rozsahem produktové škály EGAP v některých směrech překračuje běžný standard OECD – například poskytované pojištění předexportních úvěrů je nabízeno jen v několika dalších zemích OECD. V současné době je připravováno pojištění vývoje a vývozu práv duševního vlastnictví.

Pojistné sazby – sazby jsou harmonizované pro všechny Účastníky Konsensu. Země jsou rozděleny do sedmi skupin, nulovou přírážku mají například Austrálie, Nový Zéland, USA, Kanada, EU. Nejnižší sazby jsou uplatňovány tzv. suverénním dlužníkům (například centrálním bankám, Ministerstvu financí), vyšší sazby při vývozech jsou pro

¹¹ <http://www.egap.cz/pojistne-produkty/index.php>

veřejné dlužníky (například územně samosprávné celky) a nejvyšší vůči soukromým dlužníkům (banky, podniky).

Na velkých obchodních případech spolu pojišťovny z jednotlivých zainteresovaných zemí spolupracují, například prostřednictvím soupojištění (na základě tzv. Co-Insurance Agreement), zajištění nebo konsorciální smlouvy. Jedná se zejména o velkoobjemové případy typu elektrárny, kdy je více dodavatelů různých částí, ale je jeden generální dodavatel.

2.4.2 Pravidla pro původ zboží

Jednou ze základních podmínek pro získání pojištění se státní podporou je, že podíl českého zboží a služeb na celkové hodnotě vývozu musí dosahovat minimálně 50%. Výjimka v podobě nižšího podílu je možná pouze v případech, kdy vývozce jednoznačně prokáže, že se zboží potřebné pro kompletní vývoz v České republice nevyrábí.

Pro určení českého původu je rozhodující, že vývozcem, který dodávky zahraničnímu kupujícímu fakturuje, je firma registrovaná v ČR. Rovněž subdodávky, které vývozce nakupuje od jiných českých výrobních firem, jsou považovány za dodávky českého původu. Požadavek českého původu zboží a služeb je splněn i v případě subdodávek, které vývozce, případně jeho český subdodavatel, sice nakupuje v zahraničí, ale dále je ve výrobě pro vývoz zhodnocuje. Pro stanovení požadovaného podílu jsou tak jako zboží a služby zahraničního původu považovány pouze takové subdodávky, které vývozce nakupuje v zahraničí a kupujícímu je pouze předprodává.

2.4.3 Vliv vývozu a investic na životní prostředí

Od 1. 1. 2004 platí mezi členskými zeměmi OECD „Doporučení OECD o společných přístupech k životnímu prostředí a ke státem podporovaným vývozním úvěrům,“ které bylo novelizováno s platností od 1. 9. 2007.

Vyhodnocení vlivu na životní prostředí v zemi konečného určení vývozu je jednou ze základních podmínek při pojišťování vývozních úvěrů (úvěry se státní podporou se splatností delší než dva roky a veškeré investice) a na projekty, u kterých lze předpokládat výrazně negativní vliv na životní prostředí, musí být zpracován odborný posudek.

2.4.4 Opatření proti podplácení v mezinárodním obchodě

V roce 1997 byla přijata OECD Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích. Pro Českou republiku vstoupila v platnost v březnu 2000. Prakticky je tato úmluva aplikována Prohlášením, které musí žadatel o pojištění spolu s žádostí o pojištění se státní podporou předložit EGAP.

2.4.5 Výsledky činnosti EGAP

V roce 2008 uzavřel EGAP 286 pojistných smluv a pojistil vývozní úvěry, bankovní záruky a investice v zahraničí v celkovém objemu 43 mld. Kč.¹² Díky EGAP byly v roce 2008 realizovány vývozy v celkovém objemu 95 mld. Kč.¹³ Nejvíce používaným produktem v roce 2008 bylo pojištění typu D, tedy pojištění vývozního odběratelského úvěru poskytnutého bankou českého vývozce zahraničnímu odběrateli nebo jeho bance (schéma, kterého bylo použito i u případu Manila, viz níže). Za celou dobu svého působení pojistil EGAP se státní podporou vývozní úvěry, bankovní garance a investice v zahraničí za více než 350 mld. Kč.

¹² <http://www.egap.cz/informacni-servis/zpravy-a-clanky/zpravy/2009-01-21.php>

¹³ <http://www.egap.cz/informacni-servis/zpravy-a-clanky/zpravy/2009-01-21.php>

Celkové výsledky pojišťovací činnosti (v mld. Kč)¹⁴

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Celkem	48,1	70,7	86,2	69,9	83,9	102	122,9	158,9	178
se státní podporou	26,1	33,8	35,1	16,3	18,7	17	22,2	29,9	50
komerční pojištění*	22,0	36,9	51,1	53,6	65,2	85	100,7	129	128

Předepsané pojistné (v mil. Kč)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Celkem	793	1 074	1 282	452	438	559	563	1 216	1 651
se státní podporou	710	918	1 091	269	221	281	274	911	1 381
komerční pojištění*	83	156	191	183	217	278	289	305	270

Vyplacená pojistná plnění (v mil. Kč)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Celkem se	532,9	627,5	474,8	1 034,9	373,1	849,3	713,2	635,0	722,0
státní podporou	503,0	579,5	428,8	868,5	271,3	738,7	603,0	471,0	589,0
komerční pojištění*	29,9	48,0	46,0	166,4	101,8	110,6	110,2	164,0	133

Souhrnná hodnota podpořeného vývozu (v mld.Kč)

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
136	123	145	159	179	222	230	226

Vývoj podílu pojištěných úvěrů na českém vývozu (v %)

1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
5,2	6,3	6,8	5,6	6,1	6,0	6,6	7,4	7,2

* od 1.10.2005 poskytuje Komerční úvěrová pojišťovna EGAP, a.s.

EGAPu lze v současné době snad vytknout prostor pro snížení pojistných sazeb (ve srovnání s některými zeměmi EU, možnost poskytovat pojištění v EUR a USD

¹⁴ <http://www.egap.cz/vysledky-hospodareni/egap-v-cislech/index.php>

(hlavních vývozních měnách), aby byli vývozci ušetřeni dalšího vynakládání nákladů, a to na krytí kurzových rizik. Doposud měl EGAP prostor pro poskytnutí plného pojistného krytí, které však již v souvislosti s opatřeními v době ekonomické krize již oznámil – viz níže.

2.5 Česká exportní banka

Česká exportní banka, a.s. (dále jen „ČEB“) je specializovaná bankovní instituce pro státní podporu vývozu, která vznikla v roce 1995. Stát vlastní 75% akcií, kde vykonateli akcionářských práv jsou Ministerstvo financí, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo zemědělství a 25% vlastní EGAP. Výše základního kapitálu činí 2 mld. Kč. Posláním je poskytovat státní podporu vývozu, a to poskytováním a financováním vývozních úvěrů a dalších služeb s vývozem souvisejících (například vystavování Performance Bond, Bid Bond). ČEB má rating A od Standar and Poor a Aa1 od Moody's Investors Services.

ČEB má oprávnění poskytovat bankovní služby, které zahrnují přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů a záruk v českých korunách i cizích měnách, otevírání akreditivů, platební styk a zúčtování, obchodování na vlastní účet s peněžními prostředky v cizí měně, s cennými papíry emitovanými zahraničními vládami a se zahraničními dluhopisy.

Při své činnosti se ČEB řídí zejména zákonem č. 58/1995 Sb., zákonem č. 21/1992 Sb., o bankách, zákonem č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. ČEB podléhá regulatorním požadavkům a dohledu České národní banky.¹⁵ Bankovní dohled stanoví rámec pro obezřetné podnikání bank a kontroluje jeho dodržování.¹⁶

¹⁵ Česká národní banka je podle zákona č. 6/1993 o České národní bance zodpovědná za dohled nad finančním trhem v České republice. Provádí dohled nad bankovním sektorem, kapitálovým trhem, pojišťovnictvím a penzijním připojištěním, družstevními záložnami, devizový dohled a dohled nad institucemi elektronických peněz. Spolu s Ministerstvem financí České republiky předkládá Česká národní banka vládě návrhy zákonných úprav v oblasti bankovníctví.

¹⁶ Bankovní dohled, tedy Česká národní banka, se snaží prostřednictvím stanovování pravidel obezřetného podnikání bank, důsledným monitoringem na dálku i na místě a vhodnými nápravnými

2.5.1 Produkty

Seznam hlavních produktů podpořeného financování ČEB:¹⁷

- Úvěr na financování výroby pro vývoz (předexportní úvěr)
- Přímý vývozní dodavatelský úvěr
- Přímý vývozní odběratelský úvěr
- Nepřímý vývozní odběratelský úvěr
- Úvěr na investice v zahraničí
- Refinanční vývozní dodavatelský úvěr
- Refinanční vývozní odběratelský úvěr
- Odkup pohledávek z akreditivů bez postihu
- Odkup vývozních pohledávek s pojištěním bez postihu
- Bankovní záruky
- Financování prospekce zahraničních trhů
- Doprovodné finanční služby - dokumentární operace, hladký platební styk a další služby

2.5.2 Podpořené financování

ČEB má ze zákona¹⁸ „provozovat“ podpořené financování (článek 6.1).

„Podpořeným financováním se pro účely tohoto zákona rozumí krátkodobé a dlouhodobé financování a poskytování vývozních úvěrů, úvěrů na financování výroby pro vývoz, úvěrů na investice a na projektové financování a krátkodobé a dlouhodobé poskytování finančních služeb souvisejících s vývozem za podmínek tohoto zákona formou

- a) refinančních úvěrů bance vývozce na financování vývozu, bance vývozce a bance výrobce na financování výroby pro vývoz, bance investora na financování investice, bance vývozce na projektové financování a přímých úvěrů vývozci nebo zahraniční osobě na financování vývozu, vývozci a

opatřeními usměrňovat činnost bank tak, aby nedocházelo k aktivitám, které by mohly poškodit zájmy klientů bank a stabilitu bankovního systému jako celku.

¹⁷ <http://www.ceb.cz/content/view/54/25/>

¹⁸ Zákon č. 58/1995 Sb.

výrobci na financování výroby pro vývoz, investorovi na financování investice a vývozci na projektové financování,

b) finančních služeb souvisejících s vývozem, které zahrnují především

1. bankovní záruky,
2. otevírání akreditivů a platební styk a zúčtování,
3. zajišťovací operace,
4. financování místních nákladů v zemi sídla nebo trvalého pobytu dovozce.¹⁹

Termín „podpořené financování“ se nezdá být přesný, neboť se dá argumentovat, že financování komerční s pojištěním EGAP je také státem podpořené financování.

Podpořené financování je v zákoně definováno také možná příliš široce. Zahrnuje totiž celou řadu činností, které zcela běžně v České republice i ve světě poskytují komerční banky (bankovní záruky, otevírání akreditivů, platební styk, zúčtování). Není žádný zjevný důvod pro státní podporu vyjma formou úvěrového pojištění. Navíc, tyto činnosti požívají pouze v ČEB nezdůvodněných a jinak nedostupných výhod státní podpory, neboť článek 6.12 zákona č. 58/1995 stanoví, jakým způsobem stát ze státního rozpočtu hradí ztráty ČEB vyplývající z provozování podpořeného financování. Mezi tituly, které vytvářejí nárok ČEB na dotaci ze státního rozpočtu jsou uvedeny také „náklady na tvorbu rezerv a opravných položek podle zvláštních právních předpisů upravujících tvorbu rezerv a opravných položek pro banky.“

ČEB poskytuje úvěry přímé nebo refinanční. V obou případech získává příslušné zdroje na finančních trzích s ručením státu. Z objemu státem podpořeného financování plyne ČEB ze zákona výnosová marže 100 bazických bodů²⁰ nezávisle na tom, v jaké formě se podpořené financování realizuje, tj. i v případě refinančního úvěru. Výnosovou marži komerčních bank v případě refinančního úvěru však zákon nestanovuje a zůstává tak na rozhodnutí ČEB.

¹⁹ Zákon č. 58/1995 Sb., článek 1.3

²⁰ Článek 6.2 zákona č. 58/1995 Sb.

Již delší čas neplatí argumenty, kterými bylo možné v polovině devadesátých let do určité míry zdůvodňovat unikátní postavení ČEB mezi obdobnými institucemi v EU, tedy možnost poskytovat i refinanční úvěry i úvěry přímé. Komerční banky jsou v České republice dnes kapitálově silné, ekonomicky stabilizované, s vysokým mezinárodním ratingem totožným s ratingem České republiky nebo jemu blízkým. Disponují obrovským rozsahem volných finančních zdrojů a dostatečnou odbornou vybaveností v oblasti financování vývozu (ta je ve většině případů ještě zesílena odbornou podporou, které se jim dostává ze zahraničních mateřských bank evropského či světového formátu).

ČEB má možnost ze zákona poskytovat přímé úvěry. V takovém případě se z ČEB stává konkurent komerčních bank, což bychom mohli považovat za narušování hospodářské soutěže. Jediná ČEB má přímý přístup k úrokově zvýhodněnému financování na bázi CIRR. Naproti tomu, pokud chtějí uplatnit úrokově zvýhodněného financování na podporu vývozu svých klientů komerční banky, musí požádat o refinanční úvěr, a to právě u ČEB. Přitom však na refinanční úvěr není ze zákona právní nárok a podmínky poskytnutí takového úvěru (dokumentaci, náklady, výnosovou marži) určuje ČEB. Konsensus požaduje minimalizaci narušení pravidel hospodářské soutěže. Je otázkou, do jaké míry ČEB toto ustanovení Konsensu dle stávajícího modelu poskytování úvěrů porušuje.

Výše popsaná situace vede k deformaci trhu, a to zejména v těchto směrech:

- velmi nízké využití úrokově zvýhodněného financování komerčními bankami ve prospěch exportních záměrů jejich klientů. ČEB se ve zcela rozhodující míře věnuje přímému poskytování úvěrů, zatímco zprostředkování státní úrokové dotace, posláním pro něž byla ČEB původně vytvořena, má v její činnosti okrajovou roli (dle Výroční zprávy ČEB za rok 2006 i 2007 tvoří refinanční úvěry naprosto okrajovou část vzhledem k celkovému objemu nasmlouvaného financování). Dochází ke krajně nežádoucímu jevu, kdy úrokově zvýhodněné financování se stává víceméně doménou ČEB, zatímco komerční banky mezi sebou navzájem a s ČEB soutěží exportním financováním bez úrokové dotace. Takový stav vede ke špatné dostupnosti úrokově zvýhodněného financování pro

exportéra a k celkově nižší reálné podpoře exportu oproti exportně úspěšným zemím, u nichž jsou vytvořeny nediskriminační podmínky rovného přístupu k úrokovým dotacím.

- bezdůvodné narušení hospodářské soutěže (nerovné postavení komerčních bank vůči ČEB) současně s konkurenční rolí ČEB vůči komerčním bankám namísto původně zamýšlené komplementární role. Nerovné postavení nespočívá pouze v přímém přístupu ČEB ke státním úrokovým dotacím, ale i odlišných ekonomických podmínek fungování ČEB. ČEB není, na rozdíl od komerčních bank, motivována k tvorbě zisku a teoreticky by tedy měla poskytovat levnější služby. Tato výhoda se ale zdá být zanedbatelná ve srovnání se shora zmíněnou zákonem zajištěnou výnosovou marží ČEB. K nerovnému postavení přispívají další prvky, například krytí rezerv a oprávek ČEB ze státního rozpočtu (také viz výše).
- neefektivnost refinančního modelu ve srovnání se systémem dorovnávání úrokových rozdílů, který je nejen administrativně a časově méně náročný, ale i představuje hospodárnější nakládání se státním ručením (viz níže).

2.5.3 Úrokové rozdíly

Úhrada úrokových rozdílů, kterou předvídá článek 6.4 zákona č. 58/1995 Sb. nebyla v praxi využívána. Jedná se o model dorovnávání úrokových rozdílů přímo vývozcům, který ČEB přejala od EGAP (viz níže):

„Úhradou úrokových rozdílů se pro účely tohoto zákona rozumí poskytování dotace na krytí části úrokových rozdílů vzniklých vývozcům z nižších úrokových výnosů jimi poskytovaných dodavatelských úvěrů se splatností delší než dva roky ve srovnání s úrokovými náklady vývozců, spojenými s financováním těchto úvěrů.“²¹

Dorovnávání úrokových rozdílů je systém, který je pro celou řadu výhod používán ve většině zemí EU. Jedná se však o systém odlišný od modelu v současné době zavedeného v zákoně č. 58/1995 Sb.

²¹ Článek 1.4 zákona č. 58/1995 Sb.

Poskytovateli (tedy ne vývozci) exportního úvěru na bázi CIRR je z rozpočtových prostředků v pravidelných, zpravidla šestiměsíčních intervalech vyplácen rozdíl mezi náklady na získání zdrojů na peněžním trhu (refinančními náklady), zvýšenými o určitou výnosovou marži a sazbou stanovenou na bázi CIRR, za kterou byl poskytnut exportní úvěr. Pokud je tento rozdíl v některém období záporný, poskytovatel úvěru naopak rozdíl do rozpočtu odvede. To znamená, že po celou dobu úvěrového vztahu příjemce úvěru hradí pevnou státem intervenovanou úrokovou sazbu (odtud anglický termín „Interest Rate Equalization“ či „Interest Make-Up Scheme“) a také výnosová marže poskytovatele úvěru se po celý čas nemění.

Výhodou takového systému proti refinančnímu modelu jsou:

- poskytovatel úvěru (komerční banka) si zdroje opatřuje sám, odpadají zbytečné záruky státu za značný rozsah finančních prostředků,
- stát pouze vypořádává s poskytovatelem exportního úvěru z rozpočtu úrokové rozdíly, nevstupuje vůči němu přímo ani nepřímo (prostřednictvím ČEB) do úvěrového rizika. Je proto eliminován problém zajištění,
- vypuštění vloženého refinančního úvěrového vztahu činí systém průhlednější, procedurálně, dokumentačně a nákladově úspornější. (Administrace úrokového dorovnání je daleko jednodušší agenda, nenáročná na finanční zdroje a personální kapacity. Prostředky určené na podporu vývozu jsou v menší míře spotřebovány na samotný provoz systému, jejich vynakládání je proto efektivnější. Kromě již zmíněných časových a nákladových úspor dochází také k úsporám v oblasti správy aktiv. Finanční zdroje určené na poskytování exportních úvěrů již nejsou odděleně spravovány v ČEB, ale jsou součástí zdrojového vybavení příslušné komerční banky a náklady na jejich správu se stávají interními náklady příslušné banky).
- stanovení jednotných podmínek, za kterých je úrokové dorovnání poskytováno, významně rozšiřuje dostupnost této formy podpory vývozu pro vývozce a vytváří rovné konkurenční prostředí.
- systém je dostatečně pružný a poskytuje informační jistotu. Banky, které poskytují exportní úvěry, budou znát podmínky předem již ve fázi, kdy úvěr

nabízejí zahraničnímu příjemci. Podmínky přitom budou objektivně závislé jen na parametrech sjednávaného úvěru a pro všechny stejné. I když zřejmě nelze očekávat přiznání právního nároku na úrokově zvýhodněné financování, vzhledem k ochraně rozpočtu, zbytkovou nejistotu a subjektivitu v tomto směru lze účinně minimalizovat.

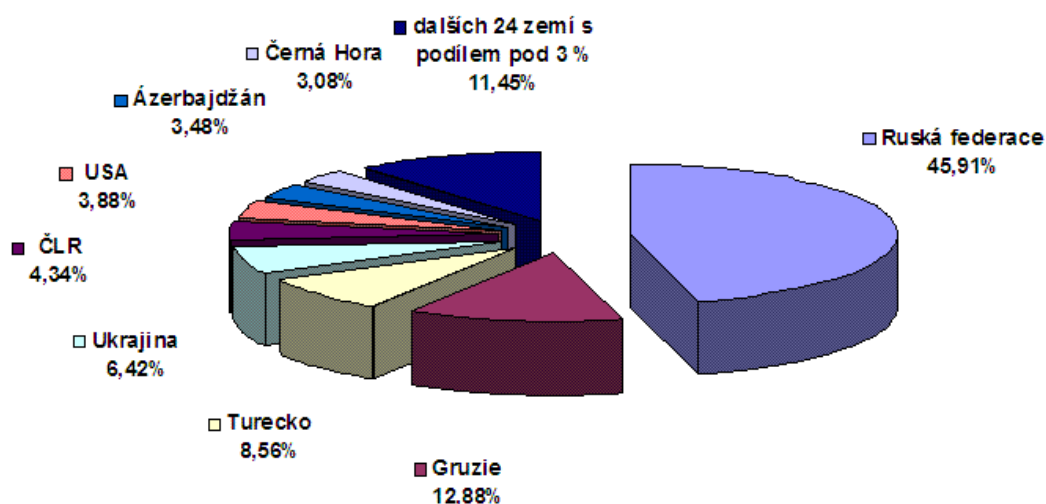
System dorovnávaní úrokových rozdílů financující instituci je součástí projednávané novely zákona č. 58/1995 Sb. (viz níže).

2.5.4 Výsledky

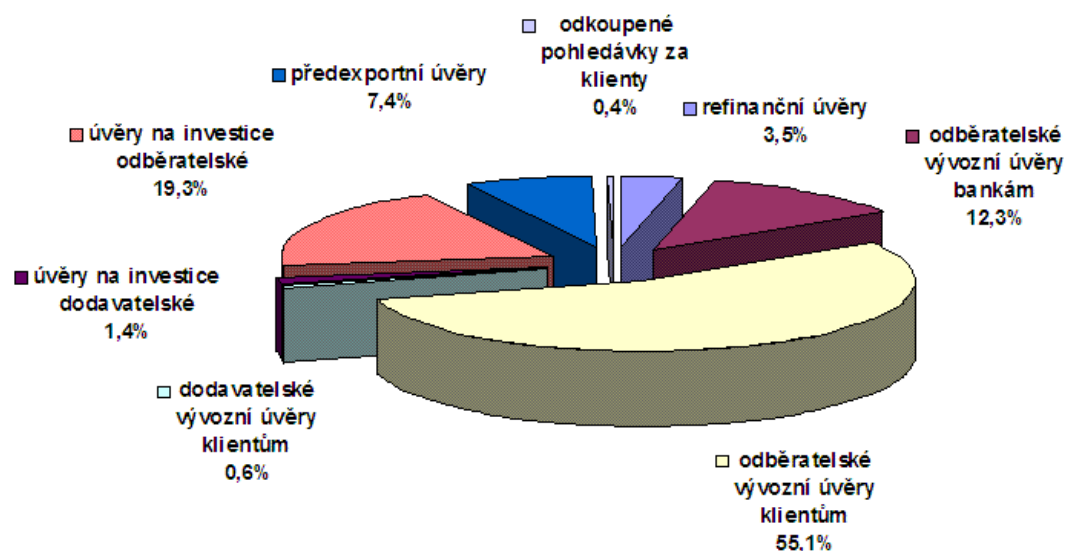
Teritoriální struktura poskytnutých úvěrů, struktura úvěrového portfolia podle typu úvěru, vývoj měnové struktury poskytnutých úvěrů a vývoj úvěrového portfolia s ohledem na délku splatnosti úvěrů, které ČEB poskytla:²²

²² http://www.ceb.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=8&Itemid=51

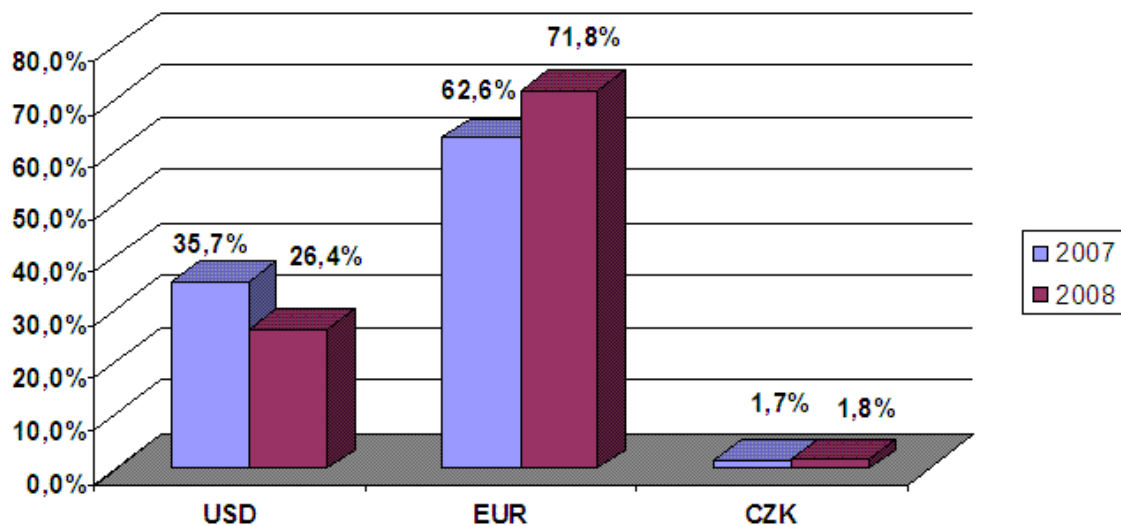
Teritoriální struktura stavu úvěrů k 31.12.2008 podle cílové země vývozu (celkem 32 348 mil. Kč)

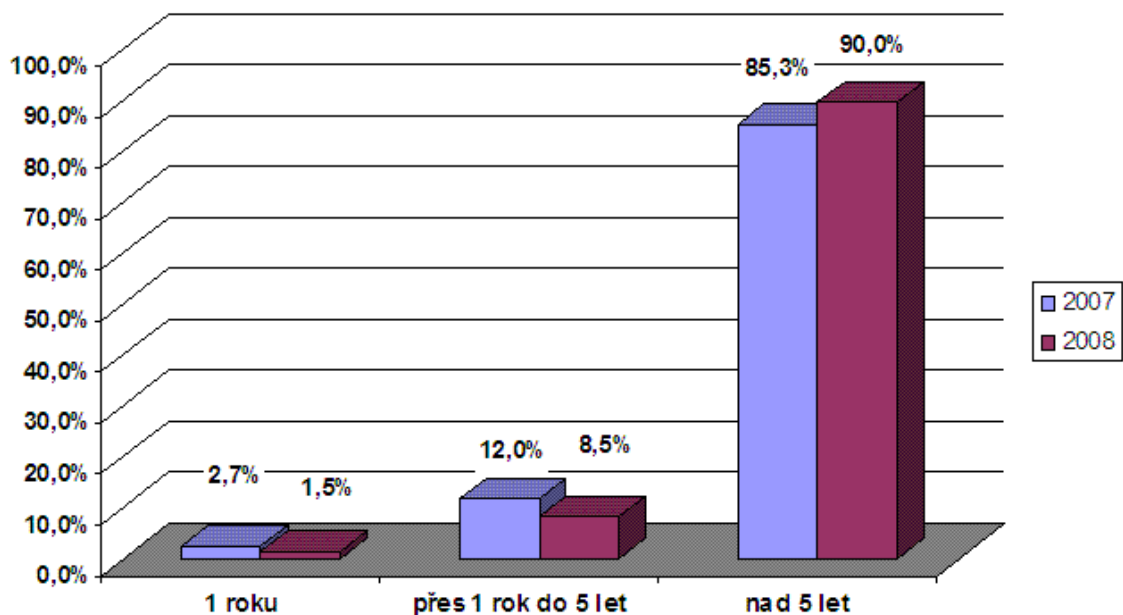
Struktura úvěrového portfolia podle typu úvěru k 31. 12. 2008 (celkem 32 348 mil. Kč)

Vývoj měnové struktury poskytnutých úvěrů

Vývoj úvěrového portfolia s ohledem na délku splatnosti úvěrů

2.6 Spolupráce finančních institucí

EGAP spolupracuje s ostatními úvěrovými pojišťovny ve světě a s některými má uzavřené smlouvy o spolupráci nebo zajištění při zabezpečení společných exportních projektů na třetích trzích. EGAP je také aktivně zapojen do činnosti **Bernské unie**²³ – Mezinárodní asociace pro vývozní úvěry a zahraniční investice. V dubnu 1998 se EGAP stal, po dvouletém období pozorovatele, jako první instituce tohoto typu ze zemí střední a východní Evropy, jejím řádným členem. Bernská unie poskytuje prostor svým členům k profesionálním diskusím, výměně názorů a zkušeností.

Bernská unie byla založena před 75 lety a v současné době sdružuje více než 70 společností z celého světa. V roce 1993 byl s finanční podporou Evropské banky pro obnovu a rozvoj založen Pražský klub Bernské unie, který původně sdružoval nové členy Bernské unie ze střední a východní Evropy. Později se členská základna rozšířila o členy z Asie a Afriky.

ČEB a EGAP spolu s Ministerstvem financí České republiky se aktivně účastní zasedání Pracovní skupiny OECD pro vývozní úvěry a úvěrové záruky²⁴ a Pracovní skupiny Rady EU pro vývozní úvěry.

Pracovní skupina Rady EU pro vývozní úvěry má v současné době za cíl dokončení harmonizace podmínek exportního pojišťování a úvěrování se státní podporou v členských zemích EU, přípravu společných stanovisek zemí EU ke Konsensu, zejména návrhy na změny a v neposlední řadě koordinaci stanovisek členských států k otázkám podpory vývozu pro jednání v OECD, WTO a orgánech EU.²⁵ Česká republika má zájem na iniciaci legislativního procesu vedoucího ke změně pravidel pojišťování malých a středních podniků na vnitřním trhu, konkrétně umožnit pojištění vývozních úvěrů pro nejmenší podniky s vývozem do 2 milionů EUR ročně v rámci státní podpory.

²³ The Berne Union – International Union of Credit and Investment Insurers, www.berneunion.org.uk

²⁴ Working Party on Export Credits and Credit Guarantees

²⁵ JUDr. Ing. Jana Ammerlaan, EGAP a předsednictví EU: Co budeme prosazovat a jak, 2008

Pracovní skupina OECD pro vývozní úvěry a úvěrové záruky aktuálně projednává modernizaci Konsensu, revizi sektorových pravidel pro jaderné elektrárny a obnovitelné zdroje a vodní elektrárny, aktualizaci a harmonizaci pojistných sazeb a rozšíření pravidel Konsensu na nečlenské země.

Pracovní skupina pro exportní financování byla zřízena u České bankovní asociace,²⁶ aby sdružila finanční instituce zabývající se exportním financováním a pojišťováním. Tato skupina poskytla fórum k projednávání změn ve spolupráci mezi ČEB a EGAP a komerčními bankami.

Konkrétním výsledkem spolupráce byla novelizace Všeobecných pojistných podmínek a navázaná spolupráce při vytváření podmínek pro nové pojistné produkty. Uznáním nulové rizikové váhy pojistným produktům EGAP Českou národní bankou u novelizovaných všeobecných pojistných podmínek a u nových pojistných produktů má zásadní pozitivní dopad na reálnou účinnost pojištění se státní podporou jako jednoho z pilířů státní podpory exportu. Přímým důsledkem pak bylo a je zvýšení právní jistoty a uživatelské pohody, které usnadňují využití pojistných produktů ve prospěch exportních záměrů českých vývozců.

²⁶ www.czech-ba.cz

3. Legislativa

3.1 Mezinárodní legislativa

3.1.1 Ujednání o pravidlech pro státem podporované vývozní úvěry - Konsensus

Ujednání o pravidlech pro státem podporované vývozní úvěry (dále jen „Konsensus“)²⁷ byl jako „gentlemanská dohoda“ sjednán v rámci OECD mezi Účastníky v roce 1978. Původními Účastníky byla Austrálie, Kanada, Evropské společenství (v té době Belgie, Dánsko, Francie, Německo, Itálie, Irsko, Lucembursko, Nizozemí a Velká Británie), Finsko, Řecko, Japonsko, Norsko, Portugalsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko a Spojené státy americké. Česká republika přistoupila v rámci přistoupení k EU. V současné době patří mezi Účastníky celkem 28 členských států OECD²⁸ plus Brazílie, která je Účastníkem jen části Konsensu – Příloha III – Odvětvová dohoda o vývozních úvěrech pro civilní letadla.

Hlavním cílem Konsensu je regulovat úlohu vlád v oblasti vývozních úvěrů tak, aby vývoz odrážel jakost a ceny a nikoli nejpříznivější státem podporované podmínky, a tak zajistit rovné podmínky hospodářské soutěže mezi vývozci. Konsensus stanoví nejuhodnější podmínky splatnosti, které lze poskytnout v rámci státní podpory. Tato omezení se týkají minimálních pojistných sazeb, minimálních plateb v hotovosti při výchozím bodu úvěru nebo před ním, maximálních lhůt splatnosti a minimálních úrokových sazeb, na které je poskytována státní finanční podpora. Omezení se týkají i ustanovení o vázané pomoci a povinnostech souvisejících s transparentností nevázané pomoci v oblasti obchodu. Z oblasti působnosti ujednání je vyňato vojenské zařízení a zemědělské produkty. Zvláštní pravidla platí pro lodě, jaderné elektrárny a letadla.

Konsensus upravuje i systém pro oznamování odchylek ze stanovených pravidel, tzv. systém notifikací.²⁹ Pokud chce Účastník vyvolat podporu podmínek, které se odchyľují

²⁷ Arrangement on Officially Supported Export Credits (2009 revision), www.oecd.org, TAD/PG(2008)29/FINAL

²⁸ Austrálie, Kanada, EU (reprezentující 27 členských států), Japonsko, Korea, Norsko, Nový Zéland, Švýcarsko, USA

²⁹ Článek 40 a následující, Konsensus

od Konsensu, má za povinnost uvědomit o detailech takové podpory ostatní Účastníky Konsensu. Notifikace se dělí na okamžité, s projednáním a bez projednání.

Významnou notifikací posledních let byla notifikace Francie ze dne 20. 11. 2003. Jednalo se o oznámení o vystavené záruce pojišťovnou Coface v tzv. TVO Case. Jedná se o vývoz francouzské jaderné elektrárny do Finska. Notifikace nebyla zpochybněna žádným z Účastníků Konsensu. Tento případ je však dále projednáván – viz níže v kapitole o evropském právu.

„Státem poskytovaná podpora“ může mít dle Konsensu formu:

- Pojišťování nebo garantování exportního úvěrů
- Přímé financování a refinancování
- Dorovnávání úrokových rozdílů.

Minimální úrokové sazby pro exportní úvěry se státní podporou, aniž by byl tento úvěr považován podle mezinárodních pravidel za nedovolenou státní podporu exportu, vyhláší OECD jako Commercial Interest Reference Rates (tzv. CIRR). Sazby CIRR se odvozují od výnosů státních dluhopisů na trhu v příslušné měně. K tomuto základu se připočítává marže 1%. Sazby jsou fixovány na jeden měsíc pro měnu každého Účastníka.

V době psaní diplomové práce jsou platné sazby pro období 15. 6. 2009 - 14. 7. 2009 a Koruna česká má nerozdělenou sazbu 5,26%. Euro má pro úvěry do 5 let sazbu 3,04%, úvěry 5-8,5 let 3,85% a pro úvěry nad 8,5 let sazbu 4,42%. Americký dolar má pro úvěry do 5 let sazbu 2,39%, úvěry 5=8,5 let 3,13% a pro úvěry nad 8,5 let sazbu 3,81%.³⁰

Konsensus byl během třiceti let svého používání několikrát modifikován, poslední změny byly publikovány v únoru 2009 jakožto reakce na světovou ekonomickou krizi (viz níže).

³⁰ OECD: The Arrangement for Officially Supported Export Credits, Changes in Commercial Interest Reference Rates (CIRRs), Paris, 4 June 2009, www.oecd.org

Mezi stávající cíle OECD v oblasti Konsensu patří přijetí Chile, Estonska, Izraele, Ruska a Slovinska mezi Účastníky Konsensu a dále rozšíření spolupráce s Brazílií, Čínou, Indií, Indonésií a Jižní Afrikou. Projednávána je možnost sepsání speciálního ujednání pro jaderné elektrárny, srovnání podmínek úvěrování a pojištění pro různé formy energie (v rámci Ujednání o obnovitelných zdrojích a vodních elektrárnách) a v neposlední řadě aktualizace minimálních sazeb pro suverénní rizika a stanovení pravidel pro korporátní riziko.

3.1.2 Dohoda o subvencích a vyrovnávacích opatřeních

Členské země Světové obchodní organizace (WTO), mezi které patří i Česká republika, se musí při poskytování státní podpory řídit Dohodou o subvencích a vyrovnávacích opatřeních,³¹ která rozlišuje pojmy Subvence a Specifická subvence. Specifické subvence jsou dále rozděleny na subvence zakázané, napadnutelné a nenapadnutelné. Specifickými subvencemi jsou ty, kterými orgán poskytující subvence výslovně omezí přístup k subvencím jen pro určitý podnik, výrobní odvětví, oblast či teritorium.³² Členské země nesmějí takové subvence poskytovat.

Zvláštní důležitost má v kontextu této diplomové práce Příloha I: Seznam příkladů vývozních subvencí. Písmeno k) zní:

„Vývozní úvěry, poskytnuté vládami (nebo zvláštními institucemi kontrolovanými a/nebo řízenými vládami) při sazbách nižších, než jsou ty, které musí skutečně platit za takto získané prostředky (nebo by musely platit, kdyby si vypůjčily na mezinárodních kapitálových trzích, aby získaly prostředky se stejnou dobou splatnosti a jinými úvěrovými podmínkami a ve stejné měně jako vývozní úvěr), nebo jimi provedené platby za všechny nebo část nákladů, vynaložených vývozci nebo finančními institucemi pro získání úvěrů, pokud jsou použity k zabezpečení podstatné výhody v oblasti podmínek vývozních úvěrů.

³¹ Dohoda o subvencích a vyrovnávacích opatřeních (Agreement on Subsidies and Countervailing Measures) je přílohou číslo VII Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO), viz Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb.

³² Článek 2 Dohody o subvencích a vyrovnávacích opatřeních

Je-li však Člen stranou mezinárodního závazku, týkajícího se oficiálních vývozních úvěrů, jehož stranami je od 1. ledna 1979 nejméně dvanáct původních Členů této Dohody (nebo nástupnického závazku, který byl přijat těmito původními Členy) nebo uplatňuje-li skutečně Člen stanovené úrokové míry podle ustanovení tohoto závazku, pak vývozní úvěrová praxe, která je v souladu s těmito ustanoveními, nebude považována za vývozní subvenci zakázanou touto Dohodou.³³

Mezi „zvláštní instituce kontrolované a/nebo řízené vládami“ nepochybně patří i EGAP a ČEB. Mohlo by se tedy na první pohled zdát, že činnost těchto institucí je dle Dohody o subvencích a vyrovnávacích opatřeních zakázána.

Zdá se být zřejmé, proč byla do písmene k) jeho druhá část vložena. Písmeno k) se takto de facto odvolává na Konsensus sjednaného v rámci OECD, a vyjímá ho ze systému zakázaných subvencí. Nicméně, nečiní tak jmenovitě, a proto nelze soulad Konsensu, respektive podporu poskytnutou v souladu s Konsensem, s Dohodou o subvencích a vyrovnávacích opatřeních jen na základě písmene k) dovést.

Takový výklad byl potvrzen až v případech *Brazílie – Program exportního financování pro letadla*³⁴ a *Kanada – Úvěry a záruky pro letadla*³⁵ projednávaných ve WTO. V Brazílském případě panel přímo uvedl, že Konsensus může být příkladem mezinárodního závazku, na který písmeno k) ukazuje. „Podstatnou výhodou v oblasti podmínek vývozních úvěrů“, jak uvádí první část písmene k) může být právě rozdíl mezi běžnou úrokovou mírou a CIRR. Účastníci Konsensu reagovaly na výše uvedené případy modernizací textu Konsensu, který vstoupil v platnost v roce 2004.

³³ Český text není rozčleněn do dvou částí. Nicméně pro lepší orientaci rozdělení, které je i v anglickém jazyce, autorka provedla.

³⁴ Brazil – Export Financing Programme for Aircraft, Report of the Panel, WTO, 14 April 1999, WT/DS46/R

³⁵ Canada – Aircraft Credits and Guarantees, Report of the Panel, WTO, WT/DS70/R

3.2 Evropská Unie a Konsensus

Evropská unie začlenila Konsensus do své legislativy Rozhodnutím Rady ze dne 22. prosince 2000, kterým se nahrazuje Rozhodnutí ze dne 4. dubna 1978 o uplatňování některých pravidel v oblasti státem podporovaných vývozních úvěrů (2001/76/ES).

V článku 1 tohoto Rozhodnutí se uvádí, že „Ve Společenství se použijí pravidla uvedená v ujednání, které je připojeno k tomuto Rozhodnutí.“ To znamená, že závaznými jsou pro členské státy EU pravidla Konsensu jako taková. S gentlemanské dohody se tedy stal právně vynutitelný závazek.

Právním základem pro výše uvedený postup je Hlava IX, Článek 133 Smlouvy o založení Evropského společenství. Návrh spadá do výlučné pravomoci Společenství. Zásada subsidiarity se proto neuplatní.

Společná obchodní politika je v článku 133.1. definována takto:

„Společná obchodní politika se zakládá na jednotných zásadách, zejména pokud jde o úpravy celních sazeb, uzavírání celních a obchodních dohod, sjednocování liberalizačních opatření, vývozní politiku a obchodní ochranná opatření, jako jsou opatření pro případ dumpingu a subvencování.“

Hlavním orgánem pro provádění společné obchodní politiky je Rada. Komise předkládá Radě návrhy k provádění společné obchodní politiky.³⁶

Je-li třeba sjednat dohody s jedním nebo více státy nebo s mezinárodními organizacemi, podá Komise doporučení Radě. Rada zmocní Komisi, aby zahájila potřebná jednání. Rada a Komise odpovídají za to, že sjednané dohody jsou slučitelné s vnitřními politikami a předpisy Společenství.³⁷

³⁶ Článek 133.2 SES

³⁷ Článek 133.3 SES

Stávajícím zněním Konsensu uplatňovaným v EU je Rozhodnutí 2001/76/ES ze dne 22. prosince 2000, které bylo později dvakrát novelizováno. V roce 2004 byl Konsensus pozměněn s cílem změnit a zjednodušit text k dosažení tří rozsáhlých cílů, konkrétně podpory praktické použitelnosti, zlepšení soudržnosti s ohledem na příslušné závazky WTO a zvýšení transparentnosti vůči státům, které nejsou účastníky tohoto ujednání. V roce 2005 byly rovněž provedeny změny zejména v oblasti ustanovení týkajících se profilů splácení, typu operací financování projektů a projektů v odvětví obnovitelných zdrojů energie a vodního hospodářství. Revidovaný text nabyl účinku na počátku prosince 2005 a je nyní platným textem pro státem podporované vývozní úvěry. Komise připravila podklad pro Radu, aby přijala nové Rozhodnutí schvalující revidovaný text ujednání s cílem zajistit jeho uplatňování v právu EU.³⁸ Nové Rozhodnutí nebylo doposud přijato.

Nabízí se tedy otázka, zda skutečnost, že v EU platí jako vymahatelná právní úprava text Konsensu zastaralý oproti poslední revidované verzi, který Účastníky Konsensu zavazuje pouze na úrovni gentlemanské dohody, způsobuje nějaké praktické problémy. Dle informace JUDr. Jany Ammerlaan, náměstkyně generálního ředitele EGAP, tomu tak není.

3.3 Evropská unie s státní podpory

Článek 87 a následující smlouvy SES upravuje státní podpory uvnitř společného trhu:

„Podpory poskytované v jakékoli formě státem nebo ze státních prostředků, které narušují nebo mohou narušit hospodářskou soutěž tím, že zvýhodňují určité podniky nebo určitá odvětví výroby, jsou, pokud ovlivňují obchod mezi členskými státy, neslučitelné se společným trhem, nestanoví-li tato smlouva jinak.“³⁹

Smlouva SES dále stanoví, které podpory jsou automaticky slučitelné se společným trhem a které slučitelné mohou být za splnění určitých podmínek. Monitorováním,

³⁸ Návrh Rozhodnutí Rady o uplatňování některých pravidel v oblasti státem podporovaných vývozních úvěrů KOM (2006) 456, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ>

³⁹ Článek 87.1 SES

navrhováním opatření, přijímáním rozhodnutí, předkládáním případů Soudnímu dvoru je pověřena Komise.

Zajímavou ukázkou fungování monitoringu státních podpor uvnitř společného evropského trhu je případ z poslední doby – tzv. TVO Case. Tento případ byl již stručně zmíněn výše v kapitole o Konsensu. Jedná se o vývoz francouzské jaderné elektrárny do Finska, kde francouzská pojišťovna Coface poskytla záruku za půjčku. V roce 2004 postupně napadly soulad poskytnuté státní podpory s právem EU organizace Greenpeace a European Renewable Energie Federation. Komise započala formální vyšetřovací řízení.

Francie oznámila záruku Účastníkům Konsensu skrze svou notifikaci v listopadu 2003 a operace nebyla žádným z Účastníků zpochybněna. Komise obdržela připomínky od Nizozemska, Švédska, Finska, České republiky, Rakouska a Německa, vytýkající Komisi, že zahájila řízení stanovené v článku 88.2 SES kvůli vývoznímu úvěru, a přitom je toho názoru, že není vyloučeno, že toto opatření představuje neslučitelnou státní podporu. Tyto země vyjádřili názor, že vývozní úvěry se řídí Konsensem, které bylo rovněž zařazeno do práva EU. Tím, že Komise podřídila vývozní úvěr řízení ve věci státních podpor dle článku 88 SES, vytváří, dle názoru uvedených zemí, velkou právní nejistotu a mohla by oslabit postavení evropských vývozců oproti jejich zahraničním soutěžitelům. Tedy oproti ostatním Účastníkům Konsensu, ale i oproti třetím zemím.

Komise ve svém Rozhodnutí uvedla, že „vývozní úvěr nebo záruka spojená s takovým úvěrem může – zejména pokud souvisí s transakcí mezi členskými státy – představovat státní podporu ve smyslu článku 87.1 SES. Konsensus nemá ten účinek, že by se automaticky vyloučila možnost, že takové opatření představuje státní podporu ve smyslu článku 87.1 SES. Konsensus však může v některých případech představovat významný prvek, k němuž je nutno přihlížet při analýze slučitelnosti takového opatření na základě článku 87.3 SES.“⁴⁰

⁴⁰ Rozhodnutí Komise ze dne 25. září 2007 o opatření C 45/06, které uplatnila Francie v rámci výstavby jaderné elektrárny společností AREVA NP pro Teollisuuden Voima Oy, oznámeno pod číslem K(2007) 4323, odstavec 58

V tomto konkrétním případě dospěla Komise k závěru, že vydaná záruka nepředstavuje podporu, na niž by se vztahoval článek 87.1 SES.

S cílem zvýšit účinnost, transparentnost, důvěryhodnost a předvídatelnost režimu státní podpory podle SES přijala v roce 2005 Komise Akční plán pro státní podpory s názvem Cílenější státní podpory a jejich nižší počet: plán pro reformu státní podpory v letech 2005-2009. Hlavním cílem akčního plánu pro státní podpory je vybízet členské státy, aby snížily celkovou výši podpor a zároveň přesměrovaly státní zdroje na horizontální cíle společného zájmu.⁴¹

3.4 Česká právní úprava

3.4.1 Prvorepublikový zákon

Počátkem devadesátých let minulého století začalo být zřejmé, že státní podpora exportu potřebuje vymezení právním rámcem pro své fungování. Největší odborníci té doby vypracovali návrh zákona a důvodové zprávy, ve kterých vzali v úvahu nejen zkušenosti západní Evropy (zejména Francie) ale i zkušenosti české první republiky.

V roce 1931 byl přijat zákon o podpoře zahraničního obchodu⁴² spolu s jeho prováděcím vládním nařízením.⁴³ Zákon zřídil při tehdejším Ministerstvu průmyslu, obchodu a živnosti Fond pro pojišťování vývozních úvěrů.⁴⁴ Fond spolupůsobil „při pojišťování vývozních úvěrů pro ztrátám, které by pojištění českoslovenští vývozci zboží československého mohli utrpěti nedobytností svých pohledávek za zboží dodané do ciziny na úvěr.“⁴⁵ Dle §3.3 mohly závazky Fondu činit maximálně 500 mil. Kč. Pro vyřizování agendy Fondu byla zřízena Komise a Pracovní výbor při tehdejším Ministerstvu průmyslu, obchodu a živnosti. Výkonným orgánem Fondu byl Pracovní

⁴¹ Kodex osvědčených postupů pro provádění řízení ve věcech kontroly státní podpory, (2009/C 136/04), Úřední věstník Evropské unie C 136/13

⁴² Zákon č. 121/1931 Sb. z. a n. ze dne 16. července 1931, o podpoře zahraničního obchodu

⁴³ Vládní nařízení č. 158/1931 Sb. z. a n. ze dne 24. září 1931, kterým se provádí zákon ze dne 16. července 1931, č. 121 Sb. z. a n., o podpoře zahraničního obchodu

⁴⁴ §1.1

⁴⁵ §2.1

výbor.⁴⁶ Pracovní výbor dle zákona zřídil Úřadovnu fondu pro pojišťování vývozních úvěrů, jejíž technický provoz podle smluv za tím účelem uzavřených byl obstaráván soukromými pojišťovnami, oprávněnými k pojišťování vývozních úvěrů, odděleně od jejich vlastního provozu.⁴⁷

V Hlavě II pak zákon upravoval poskytování státních záruk za „přiměřenou část ztrát, které by utrpěli českoslovenští vývozci nebo jejich skupiny na pohledávkách za dodávky československého zboží a s dodávkou související československé výkony, provedené na úvěr cizím státům nebo cizozemským veřejným korporacím.“⁴⁸ Vývozce se musel účastnit na případné ztrátě minimálně 35%.⁴⁹

Zajímavým se zdá být ustanovení §13, který stanovil, že kdo v žádosti nebo dokladech „učiní vědomě nesprávné údaje, jež mohou býti rozhodné pro vyřízení věci, dopouští se, pokud by v tom nebyla skutková podstata přísněji trestného činu podle zákona trestního, přečinu, který se soudně trestá vězením od jednoho do šesti měsíců, a vedle toho mu může býti uložen trest peněžitý do 10.000 Kč.“

Pojem československého zboží byl definován v §5 prováděcího vládního nařízení:

„(1) Československým zbožím podle §2 zákona rozumí se ono, jež bylo v oblasti republiky Československé vytěženo, vypěstěno nebo vyrobeno ze surovin zdejšího nebo cizího původu; jest jím také ono, jež vzniklo zdejším zušlechtěním cizího polotovaru.“

(2) Výjimečně lze pojistiti jako československé zboží také suroviny a polotovary cizího původu, pokud není domácí výroby, s níž by takové zboží cizího původu soutěžilo, a pokud tyto suroviny a polotovary byly v tuzemsku uskladněny a jsou předmětem pravidelného reexportního obchodu do ciziny.“

⁴⁶ §6.1

⁴⁷ §6.3

⁴⁸ §8.1

⁴⁹ §8.3

Prováděcí vládní nařízení dále v §18 stanovilo zajímavé sociálně orientované pravidlo, a to že:

„(2) Při poskytování záruk dbáti jest dále mimo jiné i toho, aby byla dána přednost zboží, v němž jest více lidské práce, a aby převzetím záruky bylo čeleno nezaměstnanosti tam, kde toho je nejvíce třeba.“

Daný prvorepublikový zákon byl zrušen velmi strohým a krátkým vládním nařízením č. 126/1950 Sb. ze dne 22. srpna 1950, kterým se zrušuje Fond pro pojišťování vývozních úvěrů.

Následovalo období, ve kterém, jak již bylo napsáno výše, byl zahraniční obchod monopolizován do rukou komoditně specializovaných podniků zahraničního obchodu.

3.4.2 Zákon č. 58/1995 Sb. o pojišťování a financování vývozu se státní podporou a o doplnění zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu

3.4.2.1 Cíle zákonné úpravy

Účelem návrhu zákona č. 58/1995 Sb. bylo vytvoření legislativních předpokladů pro státní podporu exportu ve finanční oblasti a stanovit základní oblasti, formy, subjekty a podmínky takové podpory. Cílem bylo vytvořit, respektive podpořit fungování finančních mechanismů, které by posílili proexportní orientaci české ekonomiky, které má k dispozici konkurence v zemích s tržní ekonomikou⁵⁰ (viz níže).

Důvodová zpráva navrhla k provozování pojišťování vývozních úvěrových rizik v té době již existující a fungující EGAP a k provozování zvýhodněného financování ČEB, založenou v roce 1994.

⁵⁰ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou

Úvěrová rizika, tedy rizika možného nezaplacení vývozního úvěru ze strany zahraničního kupujícího, dělíme na teritoriální rizika a dlouhodobá komerční rizika. Mezi teritoriálními rizika patří nezaplacení z důvodu politické a makroekonomické situace země - války, občanské nepokoje, všeobecné stávky, devizová omezení, odebrání dovozních nebo výrobních licencí, přírodní katastrofy. Dlouhodobá komerční rizika vyplývají z ekonomické situace konkrétního zahraničního kupujícího.

Komerční rizika pojištěná úvěrovou pojišťovnou je možné dále zajistit na komerčním trhu. Teritoriální rizika rozvojových zemí a zemí s transformační ekonomikou jsou s ohledem na objem a délku splatnosti nezajistitelná na komerčním trhu. Proto do takového systému vstupuje stát v roli zajistitele, zpravidla formou záruk za danou pojišťovnu.

Do vzniku ČEB bylo poměrně složité, většinou dokonce nemožné, získání konkurenceschopného exportního financování pro české vývozce. Zejména ve strojírenství u velkých investičních celků je spolu se zbožím či službou nabízeno rovnou i financování. Zahraniční kupující pak zvažuje výhodnost a kvalitu nejen samotného zboží ale i financování. Banky proto ve vyspělých ekonomikách doprovází vývozce již od počátku obchodních případů. Tím také mimo jiné zajistí soulad sjednaných podmínek obchodu s podmínkami banky pro dané financování.

Aby čeští vývozci byli schopni konkurovat nabízeným financováním, byla navržena, tak jako ve vyspělých ekonomikách, činnost exportní banky. Exportní banky jsou v rámci Konsensu schopny nabízet financování na úrovni úrokové sazby CIRR (viz výše). Zákonem poskytnutá státní záruka znamená, že ČEB je jako dlužník považován z hlediska zahraničního věřitele (při získávání zdrojů) za suverénní riziko. Proto získá zdroje za výhodnějších podmínek než komerční instituce.

Od roku 1992 EGAP zajišťoval subvencování ztrát z rozdílu úrokových sazeb mezi tuzemskými a zahraničními úrokovými sazbami. Rozdíl se dorovnával přímo vývozci. Jednalo se o cca 10-15 případů ročně, zejména dlouhodobých dodavatelských úvěrů a

dorovnávalo se do 70% rozdílu úrokových sazeb. Tuto činnost měla dle důvodové zprávy přejmout ČEB.

Cílem činnosti ČEB bylo dle důvodové zprávy poskytovat českým vývozcům úvěry za podmínek obdobných podmínkám Konsensu.

Ze zvláštní části důvodové zprávy je zajímavé zmínit například odlišný požadavek (oproti stávající úpravě) na pravidla pro původ zboží, kdy důvodová zpráva navrhovala 60% podíl hodnoty vývozu vytvořený v České republice.

3.4.2.2 Zákon č. 58/1995 Sb.

Zákon č. 58/1995 Sb. o pojišťování a financování vývozu se státní podporou a o doplnění zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů nese datum 14. března 1995.⁵¹

„Tento zákon upravuje v souladu s právem Evropských společenství⁵² a závazky vyplývajícími z členství České republiky ve Světové obchodní organizaci⁵³ státní podporu vývozu poskytovanou formou pojištění vývozních úvěrových rizik, podpořeného financování a úhrady úrokových rozdílů.“⁵⁴

Zákon v článku 1 definuje pojištění vývozních úvěrových rizik,⁵⁵ podpořené financování,⁵⁶ úhradu úrokových rozdílů.⁵⁷ V článku 2 pak vymezuje pojmy jako banka investora, banka výrobce, banka vývozce, dodavatelský úvěr, dovozce, financování výroby, atd. Článek 3 vymezuje podmínky pojištění vývozních úvěrových rizik a

⁵¹ Prováděcí vyhláškou je Vyhláška Ministerstva financí č. 278/1998 Sb., ve znění vyhlášky č. 88/2000 Sb., vyhlášky č. 355/2001 Sb., vyhlášky č. 29/2003 Sb. a vyhlášky č. 407/2006 Sb.

⁵² Směrnice Rady 98/29/ES ze dne 7. května 1998 o harmonizaci hlavních podmínek týkajících se pojišťování vývozních úvěrů pro transakce se střednědobým a dlouhodobým pojištěním. Rozhodnutí Rady 2001/76/ES ze dne 22. prosince 2000 nahrazující rozhodnutí ze dne 4. dubna 1978 o používání jistých zásad v rámci státem podporovaných vývozních úvěrů – Ujednání o pravidlech pro státem podporované vývozní úvěry.

⁵³ Dohoda o subvencích a vyrovnávacích opatřeních publikovaná ve Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb.

⁵⁴ Článek 1.1

⁵⁵ Článek 1.2

⁵⁶ Článek 1.3

⁵⁷ Článek 1.4

poskytnutí podpořeného financování, respektive posouzení rizika návratnosti vložených či garantovaných finančních prostředků. Článek 4 upravuje pojištění vývozních úvěrových rizik – pověření k činnosti, úpravu zakládání právnických osob exportní pojišťovny a nabývání podílů v právnických osobách, schéma komunikace s Ministerstvem financí, pojistnou kapacitu pojišťovny, pojistnou angažovanost, předkládání informací Poslanecké sněmovně. Článek 5 vyjmenovává náležitosti žádosti o pojištění vývozních úvěrových rizik, sjednání pojistné smlouvy či příslibu pojištění. Článek 5.4 stanoví, že na pojištění vývozních úvěrových rizik není právní nárok.

Článek 6 upravuje podpořené financování a úhradu úrokových rozdílů. Exportní banka má provozovat podpořené financování za podmínek běžných na mezinárodních trzích pro státem podporované vývozní úvěry a pro finanční služby související s vývozem. Tedy i dle poznámky pod čarou má exportní banka dodržovat Konsensus. V zákoně nám dále v poznámce pod čarou zůstala Rámcová dohoda o projektovém financování v oblasti státem podporovaných vývozních úvěrů, která byla sjednána „na zkoušku tři let“ mezi Účastníky Konsensu. Následně pak byla do Konsensu samotného začleněna v upravené podobě do přílohy číslo X. Separátní odkaz na tuto rámcovou dohodu se tedy může jevit jako nadbytečný.

Poměrně důležitým ustanovením je poslední věta článku 6.2, tedy že „Náklady spojené s provozováním podpořeného financování hradí exportní banka především z části úrokových výnosů, které jí zůstávají k dispozici v částce rovnající se fixní přírážce ve výši 100 bazických bodů z úrokové sazby užití při poskytování podpořeného financování.“

Dále zákon upravuje podíl exportní banky v právnických osobách a informuje, že úhradu úrokových rozdílů vývozcům poskytuje Ministerstvo financí prostřednictvím exportní banky. Na úhradu úrokových rozdílů není právní nárok.

Zákon posléze vyjmenovává náležitosti žádostí, obsah všeobecných obchodních podmínek, podávání informací Poslanecké sněmovně.

V článku 8 najdeme záruku státu za závazky exportní pojišťovny a exportní banky. Ve většině případů se jedná se o záruku bezpodmínečnou a neodvolatelnou.

Článek 9 vyžaduje soulad poskytované státní podpory dle tohoto zákona se zákonem č. 59/2000 Sb. o veřejné podpoře, ve znění zákona č. 130/2002 Sb.

Zákon č. 58/1995 Sb. byl doposud celkem pětkrát novelizován. Velmi stručně bude nyní pojednáno o vývoji změn tohoto klíčového zákona pro oblast, o které pojednává tato diplomová práce.

3.4.2.2.1 První novelizace - Zákon č. 60/1998 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 60/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou a o doplnění zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů, byla vydána vládou České republiky v červenci 1997. Hlavním cílem novely bylo umožnění rozšíření služeb EGAP a ČEB na rozsah obvyklý v obdobných institucích ve vyspělých ekonomikách – například možnost vystavovat Bid Bond či Performance Bond za vývozce. Dále novela provedla některé systémové změny vztahu EGAP a ČEB ke státnímu rozpočtu a mezi EGAP a ČEB navzájem. V době této novely nebyl Konsensus součástí právního řádu České republiky, a tak byly odstraněny odkazy na Konsensus v rámci poznámek pod čarou.

3.4.2.2.2 Druhá novelizace - Zákon č. 188/1999 Sb.

Novela z roku 1999 upravila znění zejména článku 1 a článku 2 – nově definovala pojistnou angažovanost, exportní pojišťovnu a vložila úpravu místních nákladů.

3.4.2.2.3 Třetí novelizace - Zákon č. 282/2002 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu 282/2002 Sb. z dubna 1999 shrnuje opodstatnění novely zejména harmonizací s evropským právem a mezinárodními závazky České republiky, zejména v rámci WTO a v oblasti posuzování vlivů vývozu na životní prostředí. Dále

bylo nutné zajistit soulad zákona č. 58/1995 se zákonem č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví. V neposlední řadě novela obsahovala možnost zakládání dceřiných společností EGAP a ČEB, jak se také posléze stalo vyčleněním komerčního pojištění z EGAP. ČEB novela rozšířila poskytované produkty o otevírání akreditivů.

V rámci harmonizace s evropským právem byly aproximovány následující dokumenty: Směrnice Rady 98/29/ES, Rozhodnutí Rady č. 82/854/EES, Rozhodnutí Rady č. 76/641/EES, Směrnice Rady 84/568/EES, Směrnice Rady 98/29/ES, Rozhodnutí Rady č. 2001/77/ES, Rozhodnutí Rady č. 97/173/ES a konečně Rozhodnutí Rady č. 2001/76/ES.

3.4.2.2.4 Čtvrtá novelizace - Zákon č. 377/2005 Sb.

Zákon č. 377/2005 Sb. o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně dalších zákonů (zákon o finančních konglomerátech) obsahuje v části dvacáté druhé změnu zákona č. 58/1995 Sb., konkrétně se jednalo o novou definici bankovní záruky a bank, respektive spořitelních a úvěrových družstev.

3.4.2.2.5 Pátá novelizace - Zákon č. 23/2006 Sb.

Cílem této novely bylo umožnit institucionální vyčlenění komerčního pojištění exportních úvěrů z EGAP do dceřiné společnosti tak, aby EGAP nebyl nucen zůstat majoritním vlastníkem takové dceřiné společnosti. To by bylo v rozporu se smyslem vyčlenění komerčního úvěrového pojištění za účelem zamezení distorze trhu státní podporou, jak uvádí i důvodová zpráva.

3.4.2.2.6 Šestá novelizace - projednávaná novela – Sněmovní tisk 834

Dne 16. února 2009 schválila vláda České republiky Národní protikrizový plán vlády. Mezi přijatá opatření k řešení dopadů krizového vývoje ekonomiky patří změna zákona č. 58/1995 Sb. 28. dubna 2009 schválila vláda České republiky návrh zákona, kterým se

mění zákon č. 58/1995 Sb. V současné době je návrh novely projednáván Parlamentem České republiky a očekává se, že Parlament zákon schválí a zákon nabude účinnosti dnem vyhlášení ve Sbírce zákonů.

Návrh novely zákona 58/1995 Sb. umožní, aby státem podporované úvěrování vývozu poskytovaly i komerční banky, a to prostřednictvím tzv. systému dorovnávání úrokových rozdílů. Zahrnuje změnu přístupu z podpory vývozu zboží „národního původu“ na podporu vývozu „v národním zájmu“, rozšíření možnosti pojištění exportních a investičních úvěrů zahraničním společnostem, které jsou ovládány českými společnostmi. Zákon umožní poskytování předexportních úvěrů na financování vývozu výsledků vědy a výzkumu.

Tvůrci novely se snaží reagovat nejen na celosvětovou ekonomickou krizi, ale zejména na nové trendy v oblasti vývozu, které nebyly v zákoně po řadu let reflektovány a lobbying ze strany zejména komerčních bank, ale i vývozců samotných, nebyl doposud vyslyšen.

Vývoz je stále častěji realizován v celcích, tzn. jedná se větší objemy vývozu, do mnoha zemí je vývoz možný jen za předpokladu zřízení místního subjektu – firmy, zastoupení apod. Z tohoto důvodu je nutné změnit přístup z podpory vývozu podle „národního původu“ na podporu vývozu „v národním zájmu“. Pojem „podpora vývozu v národním zájmu“ je užívaný v současné době většinou úvěrových pojišťoven z vyspělých členských států OECD, které k tomuto principu přistupovaly od počátku 90. let minulého století. Pro Českou republiku se jedná svým způsobem o návrat k původní prvorepublikové úpravě (viz výše).

Podpora vývozu v národním zájmu umožňuje vývozcům zakládat dceřiné společnosti v zahraničí, které pronikají na tamní trhy, sjednávají vývozní kontrakty, finalizují zakázku pro odběratele a dodávají jako tamní společnost, ale přitom mají možnost žádat v České republice o financování a pojišťování se státní podporou. Pro vývozce to bude znamenat širší možnost podpory vývozu včetně podpory investic v zahraničí. Navíc bude možno považovat jako součást vývozu i výrobu realizovanou na základě aplikace

vědy a výzkumu ve výrobě určené pro vývoz. Podpora vývozu v národním zájmu přispěje k podpoře vývozu s větší přidanou hodnotou a bude mít pozitivní dopad na zvýšení zaměstnanosti v oblastech, které mají vysoké požadavky na vzdělání a specifické znalosti.

Druhou hlavní změnou projednávané novely je zavedení systému dorovnávání rozdílů úrokových sazeb, kde příjemcem bude ne vývozce, jako je tomu ve stávající právní úpravě, ale vývoz financující instituce. Výhody navrženého systému byly uvedeny výše v kapitole o ČEB.

Nově navržený systém dorovnávání rozdílů úrokových sazeb (dále jen „IMU“ z anglického Interest Make-Up Scheme) je založen na obousměrném dorovnávání fixních úroků stanovených na bázi CIRR s náklady na pořízení zdrojů komerčních bank ze/do státního rozpočtu. Za náklady na pořízení zdrojů komerčních bank se považují pohyblivé úroky mezibankovního trhu v příslušných měnách (EURIBOR, LIBOR), k nimž se připočítává určitá odměna na pokrytí nákladů a zbytkových rizik bank. Výsledný úrok se porovnává v pravidelných intervalech (většinou šestiměsíčních) po celou dobu platnosti úvěru s úrokem na báze CIRR, dohodnutým jednorázově při podpisu exportní úvěrové smlouvy. Rozdíl k tíži banky je bance hrazen státním rozpočtem, případný opačný rozdíl odvádí banka do státního rozpočtu. Banka přihlašuje úvěr do systému při jeho sjednání a daný režim fixních úroků, dotací, respektive odvodů platí pro daný úvěr po celou dobu jeho čerpání a splácení.

4. Pojišťovny a exportní banky ve světě

Vyspělé státy jsou všechny Účastníky Konsensu a členy WTO, a tak rozdíly mezi Export Credit Agencies a právní úpravou mezi jednotlivými zeměmi jsou minimální. Mezi největší rozdíly patří právní forma institucí administrující státní podporu exportu a zda se jedná o soukromou či státní společnost. Zajímavým tématem pro samostatnou práci by mohlo být prozkoumání praktik nečlenských zemí OECD, například Číny. Čína v posledním desetiletí prokázala, že dokáže být konkurentem exportérům z vyspělých zemí nejen cenou nabízených výrobků a služeb, ale v poslední době i kvalitou, invencí i prezentací. Je tedy zajisté žádoucí, aby čínští exportéři vyváželi své zboží a služby za stejných podmínek (a případných limitací ohledně nabízeného financování pro Účastníky Konsensu) jako exportéři z vyspělých zemí.

Pro srovnání jsou v následujících odstavcích stručně popsány systémy pojištění se státní podporou a exportní banky Německa, Švýcarska a Velké Británie.

4.1.1 Německo

V Německu pojištění se státní podporou poskytuje konsorcium Euler Hermes Kreditversicherungs-AG a PricewaterhouseCoopers Aktiengesellschaft. Exportní bankou pak je KfW-Bankengruppe.

Pojištění je rozděleno do několika kategorií – pojištění celého obrátu u pohledávek s dobou splatnosti do 12 měsíců, „lehčí“ forma pojištění celého obrátu u pohledávek s dobou splatnosti do čtyř měsíců, pojištění výrobního rizika, pojištění dodavatelského úvěru, speciální revolvingové pojištění pohledávek vůči jednomu zahraničnímu kupujícímu.

Pojištěným může být jak vývozce tak i banka vývozce. Transakce nesmí narušovat zájmy Německa. Omezení mohou být co do typu výrobku či poskytované služby nebo co do země, do které má být vyváženo. Podmínky vývozu a jeho financování musí splňovat Konsensus, Berne Union Understandings a právo EU. Aplikují se pravidla o původu zboží a služeb.

Financování poskytuje KfW buď jako odběratelské úvěry nebo jako mezibankovní úvěry. Dodavatelské úvěry jsou poskytovány jen výjimečně. Vývozci se obrací na KfW přímo. Státem podpořené financování je poskytováno v rámci „KfW/ERP Export Financing Programme.“ Financovány mohou být pouze projekty do rozvojových zemí s délkou splatnosti nejméně čtyři roky a pojištění musí být sjednáno u Euler Hermes. Refinanční úvěry jsou k dispozici od AKA – Ausfuhrkredit-Gesellschaft mbH.

4.1.2 Švýcarsko

Pojištění se státní podporou poskytuje ve Švýcarsku Swiss Export Risk Insurance (SERV). SERV má na starosti nejen podporu vývozu (kterou v roce 2007 převzal od Export Risk Guarantee), ale i tvorbu a ochranu pracovních míst. Úvěrové financování je poskytováno komerčními bankami. Státem podpořené financování není k dispozici.

Pojištění je poskytováno na dodavatelské úvěry, výrobní riziko, riziko konfiskace, záruku za kontrakt. Bankám je k dispozici pojištění odběratelského úvěru. Pravidla pro původ zboží jsou relativně flexibilní. Pojištěn může být pouze švýcarský vývoz zboží a služeb, nicméně cizí část může činit až 70%.

4.1.3 Velká Británie

Export Credits Guarantee Department (ECGD) je partnerem EGAP ve Velké Británii. Bankám poskytuje pojištění na poskytnuté dodavatelské i odběratelské úvěry. Vývozcům nabízí pojištění zahraničních pohledávek a pojištění záruk. ECGD dále pojišťuje politická rizika spojená se zahraničními investicemi do vybraných rozvojových zemí.

ECGD nabízí pojištění dodavatelských a odběratelských úvěrů pro banky, pojištění investic pro investory do zahraničí a krátkodobé zajišťování.

Státem podpořené financování je poskytováno formou dorovnávání úroků, tzv. Fixed-rate export finance (FREF) scheme. Musí se jednat o úvěr s délkou splatnosti více než

dva roky, úvěr je pojištěn u ECGD, celková výše úvěru nepřekročí 50 mil. GBP, 90 mil. USD, 70 mil EUR nebo 10 000 JPY. Zafixovanou úrokovou sazbou jsou sazby CIRR. Banka poskytující úvěr a ECGD si dorovnávají rozdíly dle konkrétní situace.

4.1.4 Přehled ECAs – Export Credit Agencies

Austrálie - Export Finance and Insurance Corporation (EFIC)

Belgie - Office National du Ducroire/Nationale Delcrededienst (ONDD)

Česká republika - EGAP (KÚP), ČEB

Čína - Export-Import Bank of China, Export and Credit Insurance Corporation (Sinasure)

Dánsko - Eksport Kredit Fonden (EKF)

Finsko - Finnvera Oyj, Finnish Export Credit Ltd (FEC)

Francie - Compagnie française d'Assurance pour le commerce extérieur (COFACE),
Direction des Relations Economiques Extérieures (Ministère de l'Economie)
(DREE)

Itálie - Sezione Speciale per l'Assicurazione del Credito all'Esportazione (SACE)

Japonsko - Nippon Export and Investment Insurance (NEXI-formerly EID/MITI), Japan
Bank for International Co-operation (JBIC)

Jižní Afrika - Development Bank of Southern Africa (DBSA), Industrial Development
Corporation (IDC), Export Credit Insurance Corporation of South Africa
Limited (ECIC)

Kanada - Export Development Corporation (EDC)

Korea - Korea Export Insurance Corporation (KEIC), Export-Import Bank of Korea
(KEXIM)

Lucembursko - Export credit agency of Luxembourg (ONDL)

Maďarsko - Hungarian Export Credit Insurance Ltd (MEHIB)

Malajsie - Malaysia Export Credit Insurance Berhad (MECIB)

Mexiko - Banco Nacional de Comercio Exterior

Německo - AuslandsGeschäftsAbsicherung der Bundesrepublik Deutschland, Euler
Hermes German

Nizozemí - Dutch export credit agency (Atradius)

Norsko - Norwegian export credit agency (GIEK)

Nový Zéland – Export Credit Office (ECO)
Polsko - Korporacja Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych (KUKE)
Portugalsko - Companhia de Seguro de Créditos
Rakousko - Austrian export credit agency (OeKB)
Řecko - Export Credit Insurance Organisation (ECIO)
Slovenská republika - Export-Import Bank of the Slovak Republic (Eximbank SR)
Slovinsko - Slovene Export Corporation (SID)
Řpanělsko - Spanish export credit agency (Cesce)
Řvédsko - Swedish export credit agency (EKN), Swedish export bank (SEK)
Řvýcarsko - Swiss Export Risk Insurance (SERV)
Turecko - Export Credit Bank of Turkey (Türk Eximbank)
U.S.A - Export-Import Bank of the United States (U.S. Ex-Im Bank)
Velká Británie - Export Credits Guarantee Department (ECGD)

5. Reakce na světovou krizi

Vláda České republiky představila v únoru 2009 Národní protikrizový plán vlády.⁵⁸ Bod 2.13 se zabývá podporou exportu a bod 2.14 změnou zákona č. 58/1995 Sb. Mezi navrženými opatřeními bylo navýšení základního kapitálu ČEB, představení nových produktů ČEB zaměřených na malé a střední podniky dodávající subdodávky pro větší vývozce do východních zemí (zejména Ruské federace, Číny, Vietnamu a zemí bývalého SNS), zlepšení podpory malých a středních podniků vytvořením samostatného odboru v ČEB. Rozporuplným se jeví představení sady produktů Treasury Českou exportní bankou. Je otázkou, zda má takovéto služby nabízet státní ECA. Domnívám se, že stát by mohl nabízet poradenství v této oblasti (skrze ČEB, EGAP nebo CzechTrade), nicméně realizaci by měl stát ponechat komerčním bankám. Národní protikrizový plán dále zahrnuje opatření ke zlevnění a zlepšení podmínek pojištění vývozu, zvýšení pojistného krytí EGAP a v neposlední řadě změnu zákona č. 58/1995 Sb. (viz výše).

5.1 Ministerstvo průmyslu a obchodu

Ministerstvo průmyslu a obchodu, odbor podpory exportu, vydalo 24. 3. 2009 informaci „Možnosti rozšíření forem státní podpory financování českého exportu.“ S cílem zvýšit zapojení komerčních bank do státem podporovaného financování vývozu je připravováno zavedení systému dorovnávání úrokových rozdílů při poskytování exportních úvěrů za fixní sazby – v daném článku nazvaném „Interest Make-Up.“ Pro vývozce bude systém znamenat možnost v této práci již popsanou, tedy sjednat úvěr se svou domovskou bankou, se kterou má dlouhodobé vztahy. Systém má být nastaven jako parametrický, tedy dostupný bankám, které splní určité parametry. Jedná se o již zmíněný soulad s Konsensem a pojištění EGAP. Další podmínkou bude sjednání pevné úrokové sazby vývozního úvěru a poskytnutí vývozního úvěru v EUR nebo USD.

⁵⁸ www.vlada.cz/cz/media-centrum/predstavujeme/narodni-protikrizovy-plan-53840/

5.2 Česká exportní banka

ČEB podle svého článku „Podpora financování exportu v nových podmínkách“ začala se svou reakcí za světovou ekonomickou krizí již v průběhu roku 2008. Dle prognóz Mezinárodního měnového fondu budou světovou krizí méně ovlivněny rozvíjející se trhy, které umí ČEB pro své klienty ošetřit. Jedná se zejména o Ruskou federaci, Čínu, Vietnam a bývalé SNS a další východní a balkánské státy.

Vláda České republiky oznámila záměr zvýšit základní kapitál ČEB o 1-2 mld. Kč s tím, že v roce 2009 půjde o 1 mld. Kč. Ve státním rozpočtu na rok 2009 byla také zvýšena státní záruka za závazky ze splácení zdrojů získaných ČEB na finančních a kapitálových trzích ze 49 mld. na 61 mld. Kč. Těmito opatřeními se zvýší limity kapitálové přiměřenosti banky a současně bude možné navýšit limity maximálního objemu financování, které je možno poskytnout jednomu klientovi, do jednoho státu nebo jednomu odvětví.

ČEB také zavádí nový produkt pro malé a střední podnikatele, kteří vyrábí subdodávky pro finální vývozce. Na tomto produktu bude spolupracovat nejen s EGAP, ale i s CzechTrade a komerčními bankami.

5.3 Exportní garanční a pojišťovací společnost

EGAP vydal 19. 2. 2009 na svých internetových stránkách článek „Přehled protikrizových opatření EGAP“, ve kterých uvádí přehled opatření ke zlevnění a zlepšení podmínek pojištění a přehled nových pojistných produktů.

Za nejdůležitější lze považovat dočasné zvýšení pojistného krytí u všech typů vývozních úvěrů z 95% na 99%, což sníží rizikovost vývozu pro financující instituci i vývozce a tedy sníží náklady na zajištění spoluúčasti, v tuto chvíli tedy maximálně 1%, dočasné zvýšení pojistného krytí akreditivů z 80% na 99%, zlevnění pojištění výrobního

rizika a zlevnění pojištění investic při souběhu pojištění úvěru na financování investice a vlastního vkladu investora.

Mezi nové produkty EGAP patří pojištění projektového financování nově vybudovaných výrobních kapacit v zahraničí se splatností až 14 let, pojištění úvěrů na financování investic pro developerské projekty v zahraničí, pojištění úvěru na financování komerční aplikace výsledků vědy a výzkumu určené pro vývoz, pojištění vývozních pohledávek pro nejmenší vývozce. Posledním novým produktem již více než osm let očekávané a projednávané pojištění prospekce zahraničních trhů proti riziku ztrát v důsledku neúspěchu prospekce. Produkt je určen zejména pro malé a střední podniky, nicméně bude jistě zajímavý i pro ostatní vývozce zejména při potenciálním vývozu do vzdálenějších teritorií. Jedná se o krytí nákladů spojených se vstupem na zahraniční trhy, marketingem, atp. Autorka této diplomové práce se účastnila prvotních jednání o tomto produktu v roli ředitelky CzechTrade Chicago.

Pojistná kapacita EGAP ve státním rozpočtu byla navýšena ze 120 na 150 mld. Kč k pokrytí očekávané poptávky ze strany vývozců.

5.4 OECD

Na konci ledna 2009 se sešli Účastníci Konsensu a dohodli se na úpravách Konsensu. Jedná se o změnu definice zemí kategorie I, která umožní prodloužení doby splácení z 8, 5 na 10 let. Dočasnou úpravou je možnost až 50% (místo 35%) podpořeného financování u projektů uvnitř OECD, a to do konce ledna 2010. Více flexibility bude ponecháno při sestavování splácení projektů v obnovitelných zdrojích a vodních elektrárnách.⁵⁹

⁵⁹ OECD – „Export Credits and the Financial Crisis“ (modifications to the Arrangement on Officially Supported Export Credits) & measures taken at the national level by the participants to the arrangement, January 2009 TAD/PG(2009)4/FINAL, 19 March 2009

6. Projekt Manila – kombinace různých forem státní podpory exportu z praxe

Praktickým příkladem podpory exportu z nedávné doby je vývoz lehkých kolejových vozidel někdejší společnosti ČKD Dopravní systémy, a.s. (dále jen „ČKD“) na Filipíny. Jedná se o podpořené financování, které svým objemem patří v České republice doposud mezi ty největší. V tomto obchodním případě byly propojeny různé formy podpory vývozu – refinancování ČEB, pojištění EGAP a spolupráce s ambasádou v Manile.

Společnost ČKD čerpala na výrobu lehkých kolejových vozidel předexportní úvěr od Investiční a Poštovní banky, a.s. (dále jen „IPB“). Smlouva o úvěru byla poskytnuta dle českého právního řádu a úvěr byl zajištěn sadou standardních zajišťovacích instrumentů.

Společnost ČKD měla uzavřenou dodavatelskou smlouvu na dodání lehkých kolejových vozidel filipínské společnosti Metro Rail Transit Corporation (dále jen „MRTC“), a to dle práva státu New York.

Dále, IPB poskytla exportní odběratelský úvěr společnosti MRTC, který byl nastaven tak, že při čerpání úvěru peníze neputovaly na Filipíny, nýbrž automaticky na splácení předexportního úvěru ČKD u IPB. Úvěrová smlouva měla rozhodné právo též právo státu New York. Exportní odběratelský úvěr (tzv. Buyer's Credit) IPB byl součástí strukturovaného financování celého projektu, které dále zahrnovalo úvěr syndikovaný od různých světově proslulých bank i filipínské konsorcium. Financující instituce měly svého společného agenta, přední právníckou firmu, k zajišťování svých práv.

Exportní odběratelský úvěr byl refinancován ČEB tak, aby mohl být odběrateli/dlužníkem úvěr nabídnut za úrokovou sazbu CIRR. Exportní odběratelský i předexportní úvěr byly pojištěny u EGAP; exportní odběratelský úvěr dle pojistného produktu „D“ – Pojištění vývozního odběratelského úvěru proti riziku nezaplacení a

předexportní úvěr byl pojištěn dle pojistného produktu „F“ – Pojištění úvěru na předexportní financování. EGAP pojistil i Performance Bond.

MRTC operuje systém městské dopravy v Manile na základě BLT (Bulit–Lease–Transfer) Agreement podepsaného s místním ministerstvem dopravy – Department of Transportation and Communications (dále jen „DOTC“). Úvěry jsou spláceny z příjmů projektu, jedná se tedy o projektové financování.

Takovéto schéma dodání a financování projektu je typické pro projekty například v dopravě v posledních desetiletích. Jedná se o nesmírně zajímavé projekty, které vyžadují vysokou odbornost od veškerých svých participantů. Výhodou ČEB i EGAP jsou zkušenosti s tímto typem projektů z řady zemí (i kontinentů) světa. Stát v oblasti projektového financování může svým vývozcům nabídnout nejen pomoc prostřednictvím financování a pojištění, ale i pomoc v podobě konzultací a podpory při obchodních jednáních.

7. Závěr

Z výše uvedeného rozboru stávající situace, analýzy, kritiky stavu i navržených řešení je zřejmé, že státní podpora exportu v České republice je na správné cestě, ale stále ještě je určitý prostor pro zlepšení.

V druhé polovině minulého století byly české podniky zvyklé vyrábět, ale o vývoz se starat nemusely. Vývoz byl realizován přes PZO, a tak konkrétní zkušenosti s vývozem podnikům chyběly. Proto se čeští vývozci dostaly do nerovného postavení vzhledem k zahraniční konkurenci, která mohla kromě vlastních zkušeností prezentovat i státní podporu vývozu – tedy podporu svých zemí ve formě informací, financování, pojištění atp.

Stát si tuto „mezeru“ ve svých službách pro české vývozce uvědomil a poměrně rychle nastartoval trend směřující ke kvalitní podpoře českého vývozu.

Tématem k diskusi je vytvoření specializovaných obchodních firem (tzv. trading houses), které by zejména malým a středním podnikatelům umožnily efektivnější pronikání na pro ně nové zahraniční trhy. Do jisté míry mohou takové obchodní firmy suplovat zahraniční kanceláře CzechTrade, ale ty jsou omezeny personální i finanční kapacitou.

Sjednocením poskytovaných zahraničních služeb CzechTrade, CzechInvest, Českých center a OEÚ by se mohlo vytvořit českým vývozcům kvalitní zázemí srovnatelné s tím, které mají k dispozici konkurenti ve vyspělých zemích. Finanční úspory plynoucí ze sjednocení služeb poskytovaných vývozcům státem v zahraničí by mohly být použity na zlepšení personálního obsazení zahraničních zastoupení co do kvantity a v některých případech i kvality. Je však otázkou, do jaké míry budou ochotna takový projekt podpořit mateřská ministerstva zmíněných organizací.

EGAP je ve světě považován za novátora nabízených produktů. Pojištění předexportního financování či navrhované pojištění vývozu duševního vlastnictví, na

kterém se v současné době pracuje, jsou ve světě téměř ojedinělými projekty, které však korespondují s požadavky místních vývozců. Prostor pro zlepšení služeb EGAP je možné vidět spíše ve formálních podmínkách pojištění (snížení některých pojistných sazeb, poskytnutí plného pojistného krytí). I na takové výzvy již EGAP reagoval v rámci představených protikrizových opatření.

ČEB nabízí v České republice služby, které lze považovat za nadstandardní oproti exportním bankám fungujícím ve vyspělých zemích. Řada zejména malých a středních podniků může tuto situaci vidět pozitivně. Je však otázkou, do jaké míry narušuje ČEB hospodářskou soutěž na českém mezibankovním trhu. Není zřejmé, do jaké míry je žádoucí, aby stát – skrze ČEB – poskytoval ryze komerční služby namísto komerčních bank. Dalo by se argumentovat, že stát tímto způsobem podporuje své vývozce nejen nad povolený rámec, ale zejména narušuje mezibankovní trh skrze nesouměrné podmínky fungování mezi komerčními bankami a ČEB.

Úhrada úrokových rozdílů, zakotvená v platném znění zákona č. 58/1995 Sb., není v praxi využívána. V diplomové práci je popsán systém dorovnávání úrokových rozdílů financující instituci. Jsou prezentovány výhody takového systému, mezi které patří pro stát menší administrativní náročnost (vystavování záruk, problémy se zajištěním, méně administrativy než s refinančními úvěry atd.), pro vývozce a banky pružnější a průhlednější systém.

ČEB, EGAP, Ministerstvo financí České republiky a zástupci dalších příslušných institucí se aktivně zapojují do mezinárodní spolupráce v oblasti státní podpory vývozu, zejména se jedná o spolupráci v rámci Bernské unie, Pracovní skupiny Rady EU pro vývozní úvěry a Pracovní skupiny OECD pro vývozní úvěry a úvěrové záruky. Na vnitrostátní úrovni je nutné zmínit Pracovní skupinu pro exportní financování při České bankovní asociaci.

Lze očekávat další vývoj mezinárodní legislativy, zejména další novelizaci Konsensu. Je zajisté žádoucí, aby bylo pokračováno ve snahách zapojit do systému Konsensu další prozatím nečlenské, ale vývozce velmi aktivní, země. Tyto země, zejména Čína, nejsou

v současné době vázány žádnými psanými pravidly upravujícími podpořené financování.

Stávajícímu znění zákona č. 58/1995 Sb. lze vytknout dva hlavní nedostatky v systému státní podpory vývozu. Jedná se o podporu vývozu zboží dle „národního původu“, místo prvorepublikového „v národním zájmu“, které je používáno i ve vyspělých ekonomikách a dále chybějící systém dorovnávání úroků financující instituci. Tyto nedostatky byly Vládou České republiky napraveny v předložené novele zákona č. 58/1995 Sb., která nyní čeká v Parlamentu České republiky na své schválení.

8. Seznam zkratek

ČEB	Česká exportní banka, a.s.
ECA	Export Credit Agency
EGAP	Exportní a garanční pojišťovací společnost, a.s.
EU	Evropská unie
IMU	System dorovnávaní úrokových rozdílů
Konsensus	Ujednání OECD o pravidlech pro státem podporované vývozní úvěry
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OEÚ	Obchodně ekonomický úsek zastupitelských úřadů/generálních konzulátů
SES	Smlouva o založení Evropského společenství, Celex 11957E
Zákon č. 58/1995 Sb.	Zákon č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou a o doplnění zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu

9. Literatura

Knihy

- Bakeš Milan a kolektiv, Finanční právo, 4. aktualizované vydání, 2006
- Briggs Dick & Edwards Burt, Credit Insurance, How to Redukce the Risks of Trade Credit, nakladatelství Woodhead-Faulkner, 1988
- Kalínská Emílie, Štěrbová Ludmila a kolektiv, Mezinárodní obchod, Vysoká škola ekonomická v Praze, 2007
- Kubišta Václav a kol., Mezinárodní ekonomické vztahy, 1999
- Kubišta Václav, Mezinárodní měnové vztahy, Vysoká škola ekonomická v Praze, 2005
- Marková Hana, Boháč Radim, Rozpočtové právo, 1. vydání, 2007
- Mrkývka Petr a kolektiv, Finanční právo a finanční správa, 1. díl, Masarykova univerzita Brno, 2004
- Mrkývka Petr a Pařízková Ivana, Základy finančního práva, Právnická fakulta, Masarykova univerzita Brno, 2008
- Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R., Evropské právo, 3. vydání, 2006

Články

- Anwarul Hoda, Rajeev Ahuja, Agreement on Subsidies and Countervailing Measures: Need for Clarification and Improvement, Indian Council for Research on International Economic Relations, 2004, www.icrier.org
- CzechTrade: Zahraniční obchod České republiky v letech 1993-2007, Praha 2008
- Export Credit Financing Systeme in OECD Member Countries and Non-Member Economies, 2007 Update, OECD
- Export v kostce '08, Nabídka služeb státu pro exportéry – www.BusinessInfo.cz/files/2005/exportvkostce08.pdf
- Exportní strategie České republiky pro období 2006-2010: Zpráva o průběžném plnění v roce 2008, Exekutivní shrnutí, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
- JUDr. Ing. Jana Ammerlaan, EGAP a předsednictví EU: Co budeme prosazovat a jak, 2008

- Kodex osvědčených postupů pro provádění řízení ve věcech kontroly státní podpory, Úřední věstník Evropské unie, 2009/C 136/04 ze 16. 6. 2009
- Možnosti rozšíření forem státní podpory financování českého exportu, Odbor podpory exportu, Ministerstvo průmyslu a obchodu, 24.3.2009, www.mpo.cz/dokument57517.html
- OECD – „Export Credits and the Financial Crisis“ (modifications to the Arrangement on Officially Supported Export Credits) & measures taken at the national level by the participants to the arrangement, January 2009 TAD/PG(2009)4/FINAL, 19 March 2009
- Podpora financování exportu v nových podmínkách, 19.3.2009, www.businessinfo.cz/cz/clanek/ceska-exportni-banka/podpora-financovani-export-nove-podminky
- Pravidla pro soft loans v ČR – www.businessinfo.cz/cz/clanek/statni-podpora-exportu/pravidla-pro-soft-loans-v-cr/1000485
- Přehled protikrizových opatření EGAP, 19.2.2009, www.egap.cz/informacni-servis/zpravy-a-clanky/zpravy/2009-02-19-2.php
- Rozhodnutí Komise ze dne 25. září 2007 o opatření C 45/06, které uplatnila Francie v rámci výstavby jaderné elektrárny společností AREVA NP pro Teollisuuden Voima Oy, 2008/281/ES, oznámeno pod číslem K(2007) 4323, Úřední věstník Evropské unie, L 89/15
- Systém tvorby obchodní politiky EU vůči třetím zemím, 9.1.2008, www.mpo.cz/dokument38699.html
- The Export Credits Arrangement 1978-2008, Achievements and Challenges-Continued!, OECD, 2008
- The TVO Nuclear Finance Case, Konference „Insuring Nuclear Power’s Future“, London 2008, www.npec-web.org/Presentations/20081118-Fouquet-TvoNuclearFinanceCase.pdf
- Tomáš Hulva, Právní úprava pojistné smlouvy dle zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě (zvláštní ustanovení) – 1. část, Právní rozhledy 16/2005, str. 582-591
- Výroční zpráva ČEB za rok 2007
- Výroční zpráva EGAP za rok 2007

- Zásady poskytování služeb státu na podporu exportu a jejich využívání českými podnikateli – www.BusinessInfo.cz

Legislativa

- Dohoda o subvencích a vyrovnávacích opatřeních (Agreement on Subsidies and Countervailing Measures) je přílohou číslo VII Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO), viz Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb.
- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou a o doplnění zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů.
- Exportní Strategie České republiky pro období 2006-2010
- Exportní Strategie České republiky pro období 2006-2010: Zpráva o průběžném plnění za období 2006-2007
- Rozhodnutí Rady ze dne 22. prosince 2000, kterým se nahrazuje rozhodnutí ze dne 4. dubna 1978 o uplatňování některých pravidel v oblasti státem podporovaných vývozních úvěrů (2001/76/ES) obsahující Ujednání o pravidlech pro státem podporované vývozní úvěry
- Směrnice Rady 98/29/ES ze dne 7. května 1998 o harmonizaci hlavních ustanovení týkajících se pojištění vývozních úvěrů pro operace se střednědobým a dlouhodobým krytím
- Směrnice Rady 98/29/ES ze dne 7. května 1998 o harmonizaci hlavních ustanovení týkajících se pojištění vývozních úvěrů pro operace se střednědobým a dlouhodobým krytím (Úř. Věst. L 148, 19.5.1998, s.22)
- Smlouva o založení Evropského společenství (Celex 11957E)
- Vládní nařízení č. 126/1950 Sb. ze dne 22. srpna 1950, kterým se zrušuje Fond pro pojištění vývozních úvěrů
- Vládní nařízení č. 158/1931 Sb. z. a n. ze dne 24. září 1931, kterým se provádí zákon ze dne 16. července 1931, č. 121 Sb. z. a n., o podpoře zahraničního obchodu
- Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou a o doplnění zákona č. 166/1993 Sb., o

Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů, sněmovní tisk číslo 834, Parlament České republiky obsahující návrh zákona, důvodovou zprávu a pracovní návrh prováděcí vyhlášky, www.psp.cz

- Vyhláška Ministerstva financí č. 278/1998 Sb., ve znění vyhlášky č. 88/2000 Sb., vyhlášky č. 355/2001 Sb., vyhlášky č. 29/2003 Sb. a vyhlášky č. 407/2006 Sb
- Zákon č. 121/1931 Sb. z. a n. ze dne 16. července 1931, o podpoře zahraničního obchodu
- Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 58/1995 Sb. o pojišťování a financování vývozu se státní podporou o doplnění zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

Webové stránky

- <http://Eur-lex.europa.eu>
- <http://Isap.vlada.cz/Lexdata>
- www.BusinessInfo.cz
- www.ceb.cz
- www.czech-ba.cz
- www.czechtrade.cz
- www.ecbs.org
- www.ecgd.gov.uk
- www.egap.cz
- www.mpo.cz
- www.mzv.cz
- www.oecd.org
- www.psp.cz
- www.tradefinancemagazine.com

Export Promotion and Legislation

Master Thesis

Jana Ševčíková

This Thesis' topic is introduced in part One. In Czechoslovakia international trade carried out mainly through product specialised trading houses until the early 1990s. This led to a situation where Czech companies in general knew how to produce marketable goods but had no experience with international trade. In many cases, managers were not familiar with the differences in business practices, and in wider commercial and social culture, of potential partners.

Part Two of the Thesis deals with the current system of export promotion in the Czech Republic. Early in the 1990s the Czech Government realised there was a need for introduction of the system of export promotion similar to those offered by other European countries. The Export Guarantee and Insurance Corporation ("EGAP") along with the Czech Export Bank ("CEB") were set up as Export Credit Agencies of the Czech Republic. This Thesis analyses and assesses products offered by both CEB and EGAP. For Czech business, export promotion is further complimented by the services of CzechTrade, the Government trade promotion agency, as well as by CzechInvest, Czech Centers and the Commercial and Economic Sections of Embassies and Consulates abroad.

Cooperation between financial institutions in the area of export credits and insurance is examined in part 2.6 of this Thesis, with a particular focus on the OECD Working Party on Export Credits and Credit Guarantees, the Working Group on Export Credits of the EU Council, International Union of Credit and Investment Insurers (the Berne Union), and the Working Group on Export Finance of the Czech Banking Association.

Part Three examines and analyses the OECD Arrangement on Officially Supported Export Credits, and the WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures as well as European and Czech legislation regarding officially supported export credits.

Part Four of this Thesis presents a brief introduction of ECAs in Germany, Switzerland and the United Kingdom followed by some institutions' reactions to the Global Financial Crisis in part Five.

Part Six of the Thesis is a case study of recent Czech practices in export promotion, export of light rail vehicles of CKD Dopravni systemy to Manila in the Philippines.

Conclusions are presented in part Seven of the Thesis. A new Amendment to the Law No. 58/1995 of the Laws Collection is currently in the Czech Parliament. It is expected to change export promotion from the one "of the national substance" to the one "in the national interest." Further, if the said Amendment passes through, the Interest Make-Up Scheme will be introduced in the Czech law.

Klíčová slova: podpora exportu, exportní banka, pojištění exportu, Konsensus OECD

Key words: export promotion, export bank, credit insurance, OECD Consensus